

2005 1995

6 ani de la Revoluție: STAREA DE FAPT a României

pag. 8-9

Nr. 51
(305)

20-27 decembrie 1995

Un film de STEREGULEA

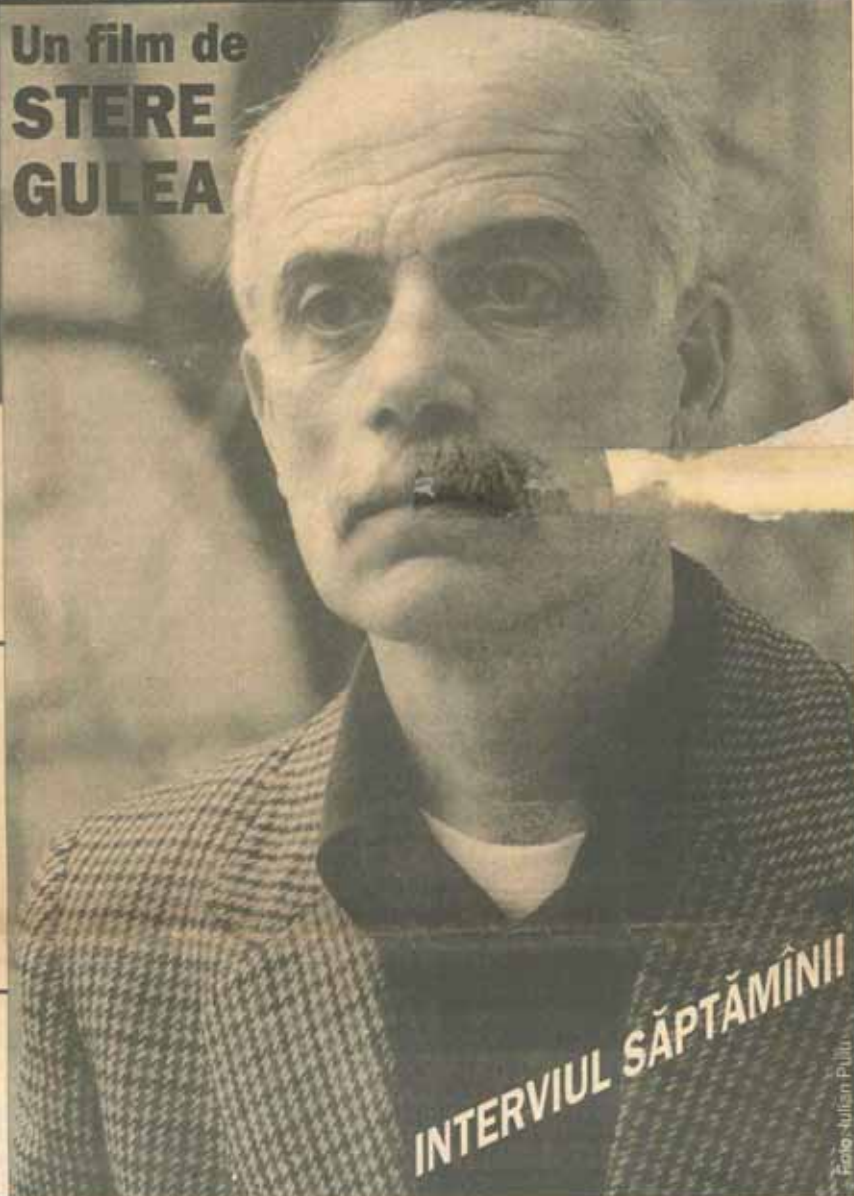

Foto: Julian Puiu

Cuvîntul Mitropolitului Nicolae Corneanu de Crăciun pag. 10

Ana Șincăi despre Colindul studentesc din 24-25 decembrie 1968 pag. 6

Masă rotundă la GDS: Legea Învățămîntului și mișcările studentești pag. 12-13

În 21 decembrie 1989, după-amiază, la Piața Romană, în mijlocul străzii, un pîlc de oameni tineri strigă „Jos cu Ceaușescu!”, „Libertate!”, „Timișoara!”. Pe trecerea de pietoni dinspre Magheru, un cordon gros de civili cu haine de piele și militari cu mitraliere îndreptate spre cei vreo două sute de răzvrățiți. În spatele cordonului, tancuri. La florărie scutieri, iar de jur împrejur dube albastre de miliție cu ușile deschise. Trotuarele, pline de o mulțime (căci acolo, pe trotuare, se află adevărata mulțime, de toate vîrstele și de toate categoriile) într-o foială tăcută și surescitată. Din această mulțime se rupe cite un om, pășind de pe trotuar pe carosabil și de acolo spre mijlocul străzii (unde de regulă nu ai voie să calci), iar cei cîțiva metri care separă tăcerea de cuvîntul rostit sînt străbătuți cu aer de sinucigaș.

Nu știam atunci că lumea noastră începuse să se împartă în două (sau chiar în trei, dacă ne gîndim și la cei cu mitraliere care chiar au tras în oameni la lăsarea serii), că a doua zi, a treia și a patra – pînă în clipa de față – aceea lume a fost împinsă să se tot împartă pînă la închiderea, ca într-un cocon invulnerabil, a acelor concetățeni ai noștri care atunci nu preluau puterea. Acest nucleu – autointitulat „emanați”, „veniți pe creasta valului” sau denunțat ca „puștiști”, „conspiratori cu ajutorul Moscovei” – este, cu foarte puține modificări, același de șase ani încoace și el reprezintă în țara noastră Puterea.

Emanată sau puștiștită, această putere instalată în '89 și conservată aproape intactă de cele două rînduri de alegeri dă semne de aganare în decembrie al fiecărui an. De ce mai revin, sîcitor, întrebările cine a tras, cine o ordonat să se tragă, cine sînt

teroriștii (care trăgeau din orice poziție), unde sînt ei, de ce a avut loc procesul-fară al Ceaușeștilor, ce s-a întimplat cu conturile lor cînd, ni se dă de înțeles, alte treburi apasă pe umerii președinției și ai legislativului și ai executivului – ca să nu mai vorbim de cei fragili ai justiției? De teroriști ne arde nouă cînd marea privatizare care se tot face nu se mai face? Iar cînd Valentin Gabrielescu, președintele Comisiei parlamentare pentru Decembrie, ține

RODICA PALADE

Iritarea decembristă a Puterii

o conferință de presă în care anunță cîteva din rezultatele cercetărilor lui, Oliviu Gherman etichetează faptul ca pe „o gravă încălcare a principiilor care trebuie să guverneze activitatea parlamentară, în general, și cea senatorială, în special”. Pe Oliviu Gherman nu-l interesează „fondul problemei” (adică adevărul despre revoluție), ci apărarea instituției, din care nu trebuie să răzbată, conform regulamentului, nici o informație. Ce dacă, într-un alt moment, Sergiu Nicolaescu, și el șef al unei alte comisii senatoriale pentru Decembrie și apoi vice-președinte al celei de acum, făcuse dezvăluiri? Se

înțelege că dezvăluirile lui Sergiu Nicolaescu (ecranizatorul directivelor de partid ale lui Ceaușescu, care lute și-a oferit serviciile pentru transpunerea pe micul ecran a directivelor celui alt partid) erau bune, pe cînd ale lui Gabrielescu sînt rele – și de aici diferența de tratament a celor doi și a judecării principiilor care trebuie cînd să fie apărate, cînd să fie lăsate baltă. Sau anul trecut, cînd audierea președintelui Iliescu de către comisie a fost transmisă de TVR fără ca președintele ei, Valentin Gabrielescu, să știe, nu s-au adus prejudecii comisiei senatoriale, care funcționa și atunci după același regulament, invocat de Oliviu Gherman? În sfîrșit, în declarația sa publică, Oliviu Gherman a afirmat că nu intenționează să ceară pedepsirea lui Gabrielescu, întrucît nu este interesat decît de apărarea prestigiului Senatului ca instituție. Ne reamintim însă că atunci cînd aceeași instituție a înregistrat greșit voturile (cazul Legii caselor naționalizate), iar pe baza acelei greșeli a adoptat o lege rușinoasă, Oliviu Gherman nu a reacționat nimic. Ba chiar a participat la terfelirea Senatului, instituție pe care o conduce.

Reacția de acum a bonomului Oliviu Gherman a camuflat prost iritarea decembristă a Puterii. Ea a amintit încă o dată de regele ucigaș și uzurpator, asistînd la jocul comediaților, și de replica celebră din același spectacol: „Ceva este putred în Danemarca”. Cit privește România, chiar dacă ea este „pe-o gură de rai”, și chiar dacă politicul are alte comandamente, ne îndoiim că cine a ucis o mie de nevinovați poate pune fie și un fir de nisip lîngă un alt fir de nisip.

Stimată redacție,

Sînt fericită și mulțumită că am reușit să-mi înnoiesc abonamentul la revistă, alături de necesară familiei mele.

Vă simt cît de curăț și cinstiți așteți prin ceea ce scrieți și comentați. Este și felul meu de a gândi. O revistă de educație civică este foarte necesară pentru învățarea democrației. Cred că revista „22” își poate asuma rolul acesta și va ajuta la formarea unei noi mentalități a oamenilor. Și pentru ca noi, românii, să nu fim condamnați a rămîne cu „democrația originală”, ar fi bine să se introducă în școli învățarea adevăratei democrații.

Eu, trăind în mediul rural, aproape că mi-am pierdut speranța că în țara noastră se va mai putea schimba ceva prea curînd. Pentru anul electoral 1996 rămîn la îndemna celor mulți și simpli doar TV și cartea de alegători, pentru care trebuie să se lupte toată lumea ca ea să ajungă unde trebuie și să fie folosită ca o garanție. Nu mi se pare normal ca noi, cei care trăim în mediul rural, să fim condamnați să privim la TV numai canalul 1. Pînă cînd? Și pentru că noi, cei mulți care trăim în mediul rural, nu avem alternative la TV, atunci aceasta ar trebui să-și asume răspunderea de a ne face educația civică prin emisiunile sale și a ne învăța democrația.

Cît privește cartea alegătorului, am auzit cum în Parlament un „domn” (tov.) deputat a demonstrat cum se poate face fraudă electorală cu aceasta (cum morții au votat cu carte de alegător). M-am mirat cum nimeni din sală nu a ripostat și nu a luat atitudine. Eu consider cartea alegătorului un document la fel de important ca și buletinul de identitate. La fel trebuie păstrat în casă și folosit numai cînd trebuie. Cînd cetățeanul a decedat, cartea de alegător trebuie să i se ridice o dată cu buletinul de identitate și să fie distrusă. Procedîndu-se așa, atunci ea nu va mai fi la îndemna escrocilor. Și dacã tot se face atîta cheltuială pentru ea, de ce să nu fie folosită de fiecare dată cînd sîntem chemați la urnă (la vot)? Nici acest lucru nu mi se pare normal. Îmi pare rău că nimic nu se face cu teamei și bine, ci numai de ochii lumii, ca să se zică, dragă Doamne, că sîntem și noi democrați.

Stimată redacție, vă mulțumesc pentru bunăvoința de a fi citit acest rînduri, ca fiind gîndurile și păreri ale unei cetățean din rîndurile celor mulți și simpli.

Cu stimă și respect,

Ioana Taman,
com. Independența, jud. Galați

Stimată redacție,

Sînt născută și educată la Brașov și am avut contacte permanente cu cele două naționalități minoritare din acest oraș: sașii și ungurii.

Consider foarte corectă obiecțiunea din dezbaterile privind Legea Invățării

mintului (numerele 36 și 37 din septembrie a.c.) ca Istoria să nu se numească „a românilor”, ci „a României”. Astfel, cu toată obiectivitatea și cu spirit critic se va putea lua în considerare contribuția tuturor comunităților existente, fiecare cetățean român va înțelege din școală de ce există aceste minorități în România, modul cum au acționat ele de-a lungul vremurilor și fiecare etnic minoritar va înțelege – de asemenea din școală și nu numai din familie – de ce există conflicte și căror fapte se datoresc.

Ce nu au remarcat nici d-na Gyimesi și nici d-l Dunca este că predarea în limba română întîmpină dificultatea refuțată din faptul că etnicii maghiari din acele 483 de localități nu știu și nu doresc să învețe românește în marea majoritate a cazurilor. (...)

Consider că dacã există un manual de Istoria României în limba maghiară facem un serviciu țării noastre ajutînd pe cei ce nu știu bine românește să înțeleagă ce dorim să le predăm. Cred că statul nostru ar trebui să fie mai iscusit – așa cum sînt ungurii – și să recomande celor care predau istoria să-și însușească limba maghiară sau germană – dacã ei sînt români. Același lucru și pentru geografie. Este bine să circule în lume un manual de Istoria României care să poată fi consultat de oricine – și, dacã acest lucru nu s-a făcut, este atît de surprinzător, încît orice alte comentarii par inutile.

În concluzie:

– trebuie editate manuale de Istoria României în toate limbile naționalităților ce trăiesc în România, pentru ca elevii să poată compara cele două manuale: cel în românește (a cărui limbă poate nu o înțelege foarte bine) cu cel în limba sa maternă;

– trebuie să existe prevederea prădării obligatorii în primul rînd a limbii române în cele 483 de localități la care se referă d-na Gyimesi și apoi a istoriei și geografiei.

2. Foarte tristă remarcă domnului deputat Dunca cu privire la aniversarea făcută separat de colegii săi maghiari. Trist e și că domnia sa o relatează doar, și nu o analizează. Această întîmplare pare să fie cheia dezbaterilor multiple inițiate de UDMR în jurul Legii învățămîntului:

– inițiativa de a sărbători separat a fost a clasei sau face parte din „recomandările” de ordin general ale UDMR?

– la acest gen de fapte, UDMR atașează eticheta de asimilare?

– care este rolul UDMR în inițiativele de separare a maghiarilor de români, nu doar în școli, dar și în activități sociale? (...)

Toți cei care am urmat învățămîntul superior am avut colegi de facultate și ulterior șefi, colegi sau subalterni de naționalitate maghiară, cu care am colaborat foarte bine și nu au existat probleme interetnice. S-au simțit ei oare asimilați forțat atunci?

Ce înseamnă în opinia d-lui Dunca „a te simți acasă” din punctul de vedere maghiar, comparînd cu faptul că ceea ce cere UDMR de la Legea învățămîntului pare a fi pe termen lung realizarea unei educații maghiare 100% pe un teritoriu românesc și unde se conviețuiește cu românii?

Consider că această analiză trebuie dusă pînă la capăt. Limbașul diplomatic și conciliant este util și trebuie utilizat, fără a lăsa neclarificate toate amănuntele.

Simina Dragomirescu, București

Stimată redacție „22”,

Aș dori să comentez puțin articolul d-lui Pavel Cămpănu „Extremismul în trei viziuni” din nr. 45/1995 al revistei „22”, deoarece autorul dă impresia că dezvăluie doar parțial constatările unui sondaj de opinie pe tema extremismului. Frazele care denotă acest lucru ar fi (citez): „Partidul Democrat este etichetat ca extremist de 0,5% dintre subiecți, față de 24% PRM, cota cea mai ridicată, cu excepția UDMR-ului”; „Abstracție fîcînd de UDMR – și de președintele său de onoare, pentru electoratul nostru extremismul se confundă mai presus de toate cu C.V. Tudor și PRM”.

Dacă așa fi și eu extremist, aș soma autorul sondajului să dea datele complete ale sondajului și apoi aș jubila la constatarea că „poporul” îi vede pe UDMR-iști și pe Tökés László mai extremiști decît PRM-ul și șeful său.

Dacă așa stau lucrurile, e poate mai normal să constat că propaganda național-comunistă și-a atîna de fapt scopurile – identificarea „dusmanului” prin UDMR, a „trădătorilor” prin CDR, care a „coalizat” cîndva cu UDMR – și că de fapt există și „buni” naționaliști, care nu sînt extremiști: PSDR și al nostru președinte, care militează pentru reconcilierea româno-ungară după model franco-german; că de undeva știm și noi că nemții nu fost extremiști, dar, probabil, „buni” francezi (ca și francofoni) fiind, i-au iertat etc., etc.

Romeo Părvulescu, Lugoj

Ce nu vă place în „22”: „Istoria religiilor” mi-ar plăcea altfel tratată. Cred că trebuie să aibă în considerare lipsa de informație, de cultură religioasă timp de 50 de ani.

Anisoara Holly

Ce nu vă place în „22”: ● D-l Totok. Adevărurile pe care le susține uneori sînt penibile (vezi articolul privind drepturile minorităților – nerespectate de statul român).

Svabii din Banat, în perioada dintre cele două războaie, au acumulat averi imense, au avut cîte școli au vrut – de universități n-aveau nevoie, Budapesta, Viena le erau la îndemînă. ● Grafica n-o înțelege; cit despre efectele estetice, eu mă abțin.

Teme noi: ● Poate ar trebui insistat asupra istoriei poporului nostru. Atît cei maturi, cît și tineretul habar n-au de trecutul nostru istoric – de unde ușurința cu care pleacă: nu-i leagă nimic de acest pămînt. ● Mi-ar plăcea o rubrică cu descrierea caselor reprezentative, atît din Capitală; cît și din orașele din țară (arhitectură exterioară și interioară, mobilă, obiecte de artă etc., etc.).

Ce nu vă place în „22”: Pînă în prezent, deși sînt abonat la „22” de la început, n-am simțit niciodată că ceva nu-mi place din revistă. Sper să nu mă dezamăgiți nici pe viitor. Am rubrici preferate, dar asta nu exclude ca să răfoiesc și să citesc revista în întregime, așa că nu are ce să nu-mi placă în „22”.

Încitați la „interviul săptămîinii”: Eu sînt un biet pensionar de boală, pierdut în lumea asta întoarsă pe dos, așa încît am deplină încredere că dv.

veți găsi întotdeauna personalitatea sau persoana care merită să fie interviuata.

Rubrici și teme noi: Evenimentele mă depășesc prin succederea lor rapidă, deci rămîn la ideea că dv. veți și întotdeauna să ne oferiți nouă, cititorilor revistei „22”, rubrici și teme adecvate în paginile revistei.

Vă doresc multă sănătate și putere de muncă și, cum a spus Badea Gheorghe, „Să trăiți, că ne trebuieți!”.

Ioșif Izslai,
Miercurea Ciuc, jud. Harghita

Ce nu vă place în „22”: Gabriela Adameșteanu are nostalgia revistelor culturale, drept care sacrifică o bună parte din revistă cu rubrici și teme ce interesează o parte neglijabilă din cititorii „22”-ului (plastică, muzică, lansări de carte etc.). O revistă ce vrea să trăiască din vânzări nu-și poate permite aceasta. Cititorii revistei „22” sînt alții decît cei ai revistelor literare.

● Revista continuă să-i boicoteze pe trei dintre cei mai importanți disidenți pe care i-am avut: Paul Goma, Mircea Dinescu și Dan Petrescu (măcar un interviu le-ați fi putut solicita).

● Fenomenul economic e tratat unilateral, superficial, în revistă, de parcă Ilie Șerbănescu ar fi singurul economist din țara aceasta.

Personalități la „interviul săptămîinii”: Alin Teodorescu, Alina Mungiu, Nicolae Manolescu.

Rubrici noi: O cronică politică fîcîută profesionist (nu doar de pe poziția lui Andrei Cornea sau Gabriel Andreescu). Acum, dacã Express-ul a murit, nu vîd de ce nu i-ați propune Alinei Mungiu să colaboreze (deși știu că Gabriela Adameșteanu și Gabriel Andreescu nu o simpatizează). Personal, nu vîd pe altcineva în stare.

● Extindeți rubrica „Mărturii” de la regimul comunist la cel legionar și al lui Ion Antonescu. Continuă să se ridice statul lui Antonescu, iar legionarii încep încet-încet a fi reabilitați. A aduce doar istorici pentru a se pronunța nu e suficient. Încă mai sînt în viață victime ale acestor regimuri (evrei, țigani, minorități religioase). Căutați-i. Și publicați mărturiile lor. Faceți-vă din aceasta un program în acest an.

Cu simpatie,

Ioan Oprea, Cluj-Napoca, 11.03.1995

IMPORTANT

PREȚURI NOI LA ABONAMENTELE TRIMESTRIALE

8%	6.000 lei cu expediere prin poștă
15%	5.500 lei cu ridicare de la redacție
SPECIAL pentru pensionari, cadre didactice, elevi, studenți, foști deținuți politici și veterani de război:	
30%	4.500 lei cu expediere prin poștă
40%	4.000 lei cu ridicare de la redacție

Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat postal suma corespunzătoare, pe adresa: Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155, bl. DI, București. Adevăritele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.), valabile un an, se expediază pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificația pentru Serviciul de Difuzare. Abonamentele se pot achita și la sediul redacției.

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTES

ANUNȚ

Pentru cazul în care nu au primit abonamentul, cititorii care au abonamente făcute la sediul redacției sînt rugați să se adreseze secretarei Georgeta Ducman. Din păcate, nu toți abonații noștri și-au lăsat adresele sau numele complet cînd au plătit abonamentul la sediul redacției sau la bancă.

N.C. MUNTEANU

Privatizarea Coșea

Guvernul și-a dat singur un fel de motiune de cenzură sau un vot de blam în clipa în care a răsunat ușurat, salutînd inițiativa Comisiei senatoriale de privatizare privind prelungirea termenului de subscriere a faimoaselor cupoane nominative. Termenul de subscriere pentru societățile de pe lista Guvernului s-a prelungit pînă la 31 martie 1996. S-a propus prelungirea cu o lună și a termenului de subscriere la Fondul Proprietății Private.

Oricum, în ultima ședință a Executivului, Mircea Coșea constată, dezarmat, că ritmul subscrierii cupoanelor nominative de privatizare este catastrofal, depășind chiar și cele mai sumbre previziuni: doar 7% din numărul total al cupoanelor distribuite. O operațiune în care s-a făcut multă demagogie electorală pe seama distribuirii echitabile a avuției naționale adevăraților proprietari, oamenilor muncii, prin metoda „cuponul și milionul”. Cuponul există, milionul continuă să fie doar o Fata Morgana.

Cu o zi mai înainte, aflat chiar în mijlocul oamenilor muncii de la orașe și sate, tocmai în județul Neamț, președintele Ion Iliescu a turnat ceva gaz pe focul care ardea moartă, criticînd ministrii „pricepuți” – în ghilimele, desigur – la reclame, dar care nu s-au prea înghesit să dea exemple mobilizatoare anunțînd și societățile la care și-au depus cupoanele. Mai mult, din experiența personală, ca depunător de astă-dată, președintele s-a arătat contrariat de complexitatea formulărilor pentru subscriere. Și dacă președintele, cu atîția consilieri în privatizare, a fost contrariat, vă dați seama de nedumerirea unui țaran aflat departe de lumea dezlănțuită a privatizării lui Coșea. În plus, președintele Ion Iliescu s-a declarat și adversar hotărît al cumpărării societăților în rate – după părerea sa, metoda sigură de falimentare a industriei românești. Abia acum președintele a băgat de seamă ceea ce economiștii reformiști semnalaseră de multă vreme, și anume că restructurarea are nevoie urgentă de resurse și că populația și demagogia eșalonare a plăților pe 10 ani nu salvează nimic.

Toată lumea dă acum vina pe ineficiența campaniei de publicitate pentru lansarea și întretinerea cuponului. Deosebit de critici sînt chiar și cei care au dat banii și au și aprobat programul publicitar, deși el părea avortat încă din faza „gînditorului de la Hamangia”.

Ceea ce a urmat, „el a ales, și el a ales, și ea s-a hotărît”, n-a fost decît încoronarea neînțelegerilor și confuziilor. Și asta în detrimentul unei acțiuni simple și directe, din care să înțeleagă și omul de pe stradă ce are de făcut cu cuponul, unde trebuie să se ducă și pe ce criterii trebuie să opteze. Și cu asta ne întoarcem și la faimoasa listă a societăților privatizabile, atît de săracă în detalii esențiale, insuficientă și impenetrabilă chiar și pentru oamenii de meserie și cu experiență îndelungată.

Nici în momentele în care sondele au arătat clar că ritmul lent al subscrierii a fost determinat de lipsa de informare a depunătorilor, mai ales în mediul rural, unde pe deasupra mai lipseau și centrele de subscriere, la care s-a mai adăugat și problema comisionului, nu s-a făcut nimic. Venirea grăbită a iernii a complicat și mai mult deplasarea oamenilor spre centrele de subscriere. Acum se încearcă mobilizarea cadrelor didactice, pentru a impulsiona ceea ce n-au putut face nici mediatizările privatizării prin presă și mijloacele audiovizuale, nici băncile, poșta, CEC-ul și prefecturile.

Cam acestea sînt rezultatele punerii în aplicare a Legii accelerării privatizării, șoricelul debil care a fost una din minciunile și „realizările” guvernului Văcăroiu. Una – pentru că mai sînt și altele. Toate la fel de mărețe. Însă asta cu reforma le întrece pe toate. Nu de alta, dar, mai an, Mircea Coșea declara patetic: „Anul 1994 este ultima șansă pentru reformă în România”. Anul 1994 a trecut, acuzica trece și 1995. O să treacă, desigur, și anul 1996. În domnul Mircea Coșea, avem deja ministrul șanselor pierdute. Ceea ce e sigur, e sigur. La fel de sigur ca și înscierarea domniei sale în PDSR.

MARȚI 12 DEC.

• **Guvernul pregătește armonizarea legislației interne**

Executivul a adoptat Programul Național de Armonizare Legislativă în domeniul Pieței Interne, componentă a strategiei de pregătire a aderării României la Uniunea Europeană. Programul este primul exercițiu de evaluare a legislației românești în raport cu legislația comunitară, în toate cele 23 de domenii ale pieței interne prevăzute la Carta Albă elaborată de Consiliul European de la Essen.

• **Președintele Iliescu critică Parlamentul**
Aflat într-o vizită de lucru la Piatra Neamț, președintele Ion Iliescu a criticat practica parlamentară de a împărți sectoarelor bugetare procente din PIB: „Prevederea cu alocarea a 4% din PIB pentru învîdmînt este o prostie. PIB-ul nu depinde de Parlament și nici de Guvern, este un rezultat al economiei”. Șeful statului a mai criticat mersul greu al privatizării, ca și prevederea cumpărării societăților comerciale în rate.

MIERCURI 13 DEC.

• **Senatul aprobă prelungirea termenului de subscriere a cupoanelor**

Proiectul pentru modificarea Legii de accelerare a privatizării, aprobat de Senat, prevede prelungirea pînă la 31 martie 1996 a termenului de subscriere a cupoanelor nominative. Legea, organică, a fost adoptată cu 95 de voturi pentru, un vot împotriva și 6 abțineri. Modificarea a fost motivată de numărul redus al cetățenilor care au subscribit, sub 8%.

• **Cerere de ridicare a imunității respinsă**
Comisia Juridică a Camerei Deputaților a respins cererea adresată de ministrul Justiției privind ridicarea imunității parlamentare deputatului PNTCD Cornel Sturza Popovici. Acesta a fost implicat în 1991 într-un accident de circulație, în urma căruia a decedat un copil.

• **Cerveii renunță la apărarea lui Iskandarani**

Cazul sirianului Zaher Iskandarani, un renumit contrabandist, va fi preluat de biroul de avocatură „Niculae Cerveii”. Liderul PNL-CD a renunțat la pledoaria personală, fiindcă „concesie Convenției Democratice și societății românești”. CDR a emis un comunicat în care a arătat că este incompatibilă calitatea de lider al Opoziției cu aceea de apărător al unor persoane acuzate de corupție.

JOI 14 DEC.

• **Parlamentul va controla UM 0215**

Comisia de apărare a Senatului va declanșa un control al Serviciului de protecție informativă a cadrelor din MI (UM 0215). Acțiunea este motivată de afirmațiile lui Virgil Măgureanu, con-

form căruia ofițeri ai acestui serviciu au încălcat regulamentele, angajându-se în acțiuni personale, care au creat falsa impresie că acționează în numele SRI.

VINERI 15 DEC.

• **Valentin Gabrielescu acuză actuala Putere**

Președintele Comisiei parlamentare de cercetare a evenimentelor din Decembrie 1989, Valentin Gabrielescu (PNTCD), a ținut o conferință de presă în care, în nume personal, a acuzat actuala Putere de moștenirea Revoluției. În opinia senatorului, Revoluția s-a produs spontan, dar a fost deturată de grupul „Iliescu & Co.”. Raportul „ca fi îngropat”, pentru că nu convine „electoral și istoric” actualii Puteri.

• **Opoziția nu îl mai sprijină pe Gabriel Liiceanu**

Deputatul PSDR Smaranda Dobrescu a anunțat că Opoziția va renunța la sprijinirea lui Gabriel Liiceanu pentru Consiliul de Administrație al SRTV, deoarece este practic imposibil să impună numirea acestuia. Va fi sprijinit în schimb ing. Sorin Dumitrescu, candidat din partea salariaților TVR.

SÎMBĂȚĂ 16 DEC.

• **România și Ungaria se vor împăca la primăvară**

Președintele Ion Iliescu și premierul Ungariei, Gyula Horn, au declarat la Madrid că doresc să finalizeze în primăvara anului viitor negocierile privind Tratatul politic de bază. A fost convenită o întâlnire la nivel înalt într-una din capitalele celor două țări.

LUNI 18 DEC.

• **Gherman și Iliescu contra Gabrielescu**
Președintele Senatului, Oliviu Gherman, l-a acuzat pe președintele Comisiei „Decembrie 1989”, Valentin Gabrielescu, că a încălcat regulamentul acestei comisii făcînd publice concluziile personale asupra investigațiilor. Totodată, președintele Iliescu a declarat că este posibil să-l acționeze în judecată pe Gabrielescu pentru afirmațiile făcute privind implicarea sa în declanșarea manșrelor care au avut loc după 22 decembrie 1989.

• **Camera respinge obiecțiile Președinției**
Camera Deputaților a respins obiecțiile formulate de președintele Ion Iliescu la Legea referitoare la sporurile salariale ale personalului din aparatul Parlamentului. Iliescu consideră că acordarea unor sporuri pentru salarizarea personalului parlamentar ar putea crea tensiuni sociale grave. În favoarea președintelui au votat numai 3 deputați, iar 30 s-au abținut.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

Din numerele viitoare

- **Editorial: Gabriela Adameșteanu**
- **Masă rotundă la GDS: Legea învîdmîntului, studenții, Solidaritatea Universitară și Emil Constantinescu (II)**
- **Alexandru Paleologu: „Despre irelevanță” (răspuns lui Gabriel Andreescu – „Octavian Paler, Alexandru Paleologu și spinoasa problemă a naționalismului”)**
- **Daniel Dăianu: „Geopolitica în Europa” (I)**
- **Magda Cărnei: Evenimentul expozițional al anului**
- **Discuție la lansarea cărții „Instaurarea comunismului – între rezistență și represivitate” (Ana Blandiana, Șerban Rădulescu Zoner, Mirela Hagiopol, Romulus Rusan)**
- **Andrei Cornea: „Naționalism și infiltrație” (II)**

- **Aurelian Crăițu: Despre patriotism și naționalism**
- **Mihai Korne: Despre restructurarea instituțiilor (I)**
- **Cronica literară de Gabriel Dimisianu: „Critica de moravuri literare”**
- **Interviu cu ambasadorul Statelor Unite, Alfred Moses, și ambasadorul Franței, Bernard Boyer**
- **Discuție în jurul cărții lui S. Damian „Fals tratat despre psihologia succesului” (Mihai Șora, Gabriel Dimisianu, Doina Uricariu, Cristian Tudor Popescu, George Pruteanu)**
- **Inamovibilitatea judecătorilor (anchetă): Gina Cringariu, Cornel Turiana, Paul Florea, Alexandru Athanasiu**
- **Gabriel Andreescu: Recenzie de carte (Adrian Thatcher – „O teologie creștină**

- o sexualității”)
- **Șerban Orescu: „Cîteva observații pe marginea Constituției României”**
- **Secoșul 20 despre cultura Egiptului**
- **Dorel Șandor: Măsuri pentru demantelarea comunismului totalitar**
- **Hari Kuller: Mit, cultură, societate**
- **Istvan Haller: Religia – o prioritate în școlă**
- **Bogdan-Alexandru Geană: Orb pentru 45 de minute la Budapesta**
- **Recenzie despre ultima carte a lui Andrei Codrescu – „The Blood Countess”**
- **Ernest Latham despre cartea Irinei Livezeanu „Politica culturală în România Mare”. Fragment din cartea Irinei Livezeanu (Consensul naționalist)**
- **Despre adopții – ancheta**

ILIE ȘERBĂNESCU

Riscurile micului acționar

În derularea programului guvernamental de privatizare în masă, gradul de subscripție se menține deosebit de scăzut - 5-7%. Probabil de aceea a și intervenit amânarea termenului.

Explicațiile posibile ale faptului că atât de puțini dintre cetățeni și-au deus opțiunile în cupoane și certificate pentru dobândirea de acțiuni (propriu-zise) la întreprinderi gravitează în jurul a două probleme: lipsa de informare și lipsa de interes.

Lipsa de informare este obiectivă

O informare asupra a 4.000 de întreprinderi este, tehnic, imposibilă. Și, oricum, o informare nu poate ajunge la 17 milioane de potențiali beneficiari care, în principiu, sînt în postura de a alege. Admițînd - strict teoretic - și că fiecare dintre aceștia ar avea pregătirea pentru o alegere în deplină cunoștință de cauză.

Realitatea este și că programul guvernamental de privatizare nici nu își propune să informeze, pentru că, pur și simplu, nu are ca scop să dirijeze cupoanele și certificatele spre întreprinderi profitabile. Programul consideră toate întreprinderile avute în vedere o apă și un pămînt - în principiu, rentabile sau rentabilizabile - și urmărește ca, dimpotrivă, cupoanele și certificatele să se așeze cît mai uniform posibil în căsuțele ce le-au fost destinate. Motivul de fond este ca, terminîndu-se odată cu privatizarea pe baze gratuite, să nu se schimbe de fapt nimic în urma acesteia în structura deciziei din întreprinderile cuprinse în program. Chiar dacă 60% din capitalul unei întreprinderi ajunge la particulari obișnuți, decizia nu va putea emana de la aceștia, din cauza dispersiei posesiunii lor. Condiții în care decizia va putea fi preluată de către cei ce vor dobîndi contra bani restul acțiunilor. Restul fiind mic, înseamnă obținerea controlului întreprinderilor cu bani mai puțini. Deci un avantaj pentru potențaii zilei.

Compromiterea sloganului „omul și milionul“

Nu se știe cît de exact au perceput posesorii obișnuți de cupoane acest țel ultim al programului, astfel încît, tocmai dintr-o asemenea cauză, să fi manifestat lipsă de interes. Pentru cetățenii obișnuți, din acest punct de vedere, lucrurile sînt mult mai simple. De îndată ce au văzut că pe un cupon nu pot obține la negru decît 20-30.000 de lei, și nici să-l schimbe pe vreun televizor nu reușese, cum au încercat unii, gogoșă cu „omul și milionul“ s-a desumflat rapid. Și oamenii au început să realizeze că valoarea cupoanelor și certificatelor nu este cea decretată fictiv de guvern. Nu se știe, de asemenea, dacă cei mai mulți au înțeles exact că va-

loarea reală a cupoanelor și certificatelor este doar aceea a acțiunilor propriu-zise, în care eventual le vor preschimba, și că acelea vor avea valoare în măsura în care întreprinderile emittente vor realiza și distribui profituri și cît. Oricum, pentru cei mai mulți pare ceva îndepărtat și deloc palpabil. De altfel, oamenii dețin deja de peste patru ani certificatele de proprietate, purtătoare, în principiu, de dividende, dar de primit nu au primit nimic.

Riscul: o ficțiune în cazul capitalului fictiv

Unii, cărora nu le place să fie păcăliți, consideră probabil că, dacă tot au primit cupoanele și certificatele, este firesc să le și folosească pe cît posibil mai profitabil. Ba chiar discută problema în termenii riscului pentru micul investitor. În sine, punerea în acești termeni a problemei este corectă. Riscul există la orice investiție, mare sau mică, deci atît pentru marele, cît și pentru micul investitor, întrucît această investiție reprezintă o opțiune proprie în folosirea banului propriu. În ce privește însă opțiunea în cupoane și certificate, aducerea în atenție a problemei riscului nu este tocmai relevantă. Pînă la transformarea lor în acțiuni, cupoanele și certificatele reprezintă doar capital fictiv și sînt deținute în virtutea unei atribuirii pe gratis. Așa că, pe fond, nu se prea poate vorbi de risc la folosirea a ceva dobîndit gratuit.

Desigur că depunerea cupoanelor și certificatelor la o întreprindere care se va dovedi în viitor rentabilă poate aduce unele câștiguri. După cum, dacă întreprinderea aleasă nu se dovedi nerentabilă, nu se vor obține câștiguri. Dar nici de pierdut, în sine, nu se va pierde, căci de fapt nu s-a investit nimic. Și, oricum, dacă poate fi vorba de vreun risc, acesta este riscul de la o loterie și nu riscul unei investiții. Deoarece, de fapt, despre o loterie este vorba pentru particularii obișnuți în alegerea uneia sau alteia dintre întreprinderile de pe lista stabilită de guvern. Și nu numai din cauză că lipsește o informare cuprinzătoare asupra acestor întreprinderi, dar și din cauză că, realmente, nu se dispune, în actuala stare a economiei, de un indiciu serios asupra viitorului economic al uneia sau alteia dintre respectivele întreprinderi, cu excepția celor vizate de investitori strategici. Multe nu sînt acum profitabile, dar ar putea deveni la un management mai performant și la o minimă infuzie de capital. Dimpotrivă, altele, poate încă și mai multe, apar acum profitabile, dar pot cădea la primele manifestări ale unui context concurențial.

Și să fim obiectivi: câștigurile ce pot fi oferite de acțiunile dobîndite contra milionului în cupoane și certificate, chiar și la întreprinderile actualmente

cele mai rentabile, reprezintă maximum cîteva mii de lei pe an. Așa că diferența față de plasarea cupoanelor și certificatelor în întreprinderi mai puțin rentabile, sau chiar nerentabile, echivalează cu mai nimic! Și deci eventualele frămîntări în alegerea uneia sau alteia dintre întreprinderi sînt cam de prisos!

FPP-urile amenință privatizarea

În schimb, neplasarea la întreprinderi a cupoanelor și certificatelor constituie o grea ipotecă pusă asupra procesului de privatizare și, prin consecință, asupra șanselor pe care acest proces le oferă economiei românești. A ține la sine cupoanele și certificatele înseamnă pur și simplu un cadou inutil făcut statului și nefolosirea unui drept pe care cetățeanul l-a dobîndit prin lege de a fi proprietarul unei părți din capitalul productiv social. Iar depunerea opțiunilor în cupoane și certificate nu la întreprinderi, ci la cele cinci FPP-uri prezintă un mare pericol. Cupoanele și certificatele s-ar concentra la instituțiile respective, cărora li s-ar face astfel cadoul de a deveni ele principale acționari în societățile comerciale.

Nu trebuie căzut în capcana că aceste instituții ar fi deja acele societăți de intermediere a plasamentelor de investiții (în titluri de valoare). Respectiv, societăți care, colectînd contribuțiile mici dar numeroase ale acționarilor de rînd (în cazul în speță contribuții în cupoane și certificate), pot executa plasamente masive în mai multe întreprinderi și, deci, pot oferi acestor acționari câștiguri mai sigure (chiar dacă eventual mai scăzute), deoarece riscul ca respectivele întreprinderi să înregistreze toate în același timp rezultate financiare negative este deosebit de mic. Numai că FPP-urile nu și-au început încă activitatea de societăți de intermediere. Capitalurile pe care le vehiculează acum nu reprezintă cu nimic rodul propriilor străduințe, prin propagandă și apoi prin inșeși rezultatele financiare, în atragerea către ele a micilor investitori, convingîndu-i că le pot asigura pentru deținerea lor o gestiune profesionistă și mai profitabilă. Acestor instituții li s-a atribuit pur și simplu prin lege gestiunea a 30% din capitalul societăților comerciale, care nu le aparțineau, ci con-

stituia proprietatea cetățenilor. Pentru folosirea acestui capital nu au dat cetățenilor, timp de peste patru ani, nimic. Dacă pînă acum cetățenii nu au avut încotro, și fi înăăberant să facă acum acestor instituții cadou de bunăvoință propria proprietate. Fiecare trebuie să-și joace șansa acestei proprietăți, chiar dacă aceasta nu reprezintă cine știe ce sau chiar dacă este o simplă loterie.

Însă, în caz că se face acest cadou FPP-urilor, economia națională s-ar trezi cu încă cinci proprietari-mamut, deveniți astfel prin scripte și birocrație și nu prin activități de piață. Cu încă cinci FPS-uri, care ar prelua, de data aceasta definitiv, controlul monopolist asupra unei părți semnificative din industria națională, aflată în starea dezastruoasă în care se află tocmai din cauza monopolizării pieței și absenței unui sistem concurențial.

Spre binele economiei naționale, cetățenii trebuie să își depună cupoanele și certificatele la întreprinderi - aproape indiferent care ar fi acelea - și nu la FPP-uri. Mai ales că pentru oricare dintre FPP-uri sau pentru oricare dintre întreprinderi s-ar face opțiunea, câștigurile posibile, reprezentînd dividendele pe acțiunile dobîndite, vor fi, practic, aceleași (cel puțin deocamdată derizorii). Și nu există nici o problemă dacă se va dori vinderea acțiunilor după ce se va fi intrat în posesia lor. Prolungirea termenului de subscriere la întreprinderi este bine venită.

FPP-urile nu trebuie dotate artificial cu resurse financiare, ci trebuie mai întîi să se transforme în societăți de intermediere a plasamentelor de acțiuni și abia apoi să participe - în concurență (plină de bătaie de cap) cu alte noi societăți similare și, de subliniat, efectiv private - la activitatea de mare importanță a atragerii contribuțiilor mici dar numeroase la plasamentele bursiere. Pentru înșuși scopul ei, este indispensabil ca această activitate să se desfășoare în sistem concurențial și nu prin monopolizări anticoncurențiale prealabile ale pieței. Pentru a se ajunge la o reală privatizare, și nu la un simplu transfer polarizat al capitalului productiv, în România trebuie să se abandoneze absurdă centralizare de către instituții-parazit a procesului de privatizare, privatizîndu-se înșuși procesul de privatizare.

IMPORTANT

Publicăm mai jos lista librărilor din țară în care găsiți în fiecare săptămînă revista „22“

- Arad - C&M Anticariat, Str. Lucian Blaga nr. 2-4, tel. 057/21.77.49
- Bacău - Librăria Humanitas, Str. N. Bălcescu nr. 12, tel. 034/14.60.42
- Brașov - Bibliopola (în incinta Agenției Teatrale), Str. Republicii nr. 4, tel. 068/14.41.38
- Oradea - Librăria Concordia, Piața Magnoliei, tel. 059/43.68.46, 43.68.47
- Piatra-Neamț - Librăria Humanitas (în incinta Galeriilor de Artă „Lascăr Vorel”), Str. Ștefan cel Mare, tel. 033/21.20.15
- Sibiu - Librăria Humanitas, N. Bălcescu nr. 16, tel. 069/21.14.34
- Tîrgu-Mureș - Librăria Humanitas-Palas, Piața Trandafirilor nr. 57, tel. 065/16.78.63

RADIO TOTAL

urează bucureștenilor

un Crăciun fericit

și un An nou în care

„s-auzim numai de bine!“

ANDREI CORNEA

Naționalism și inflație

1. Se întâmplă ceva paradoxal: presa și diferite publicații, discursurile politicienilor din toate taberele politice abundă în declarații naționaliste, ori măcar cu implicații naționaliste, dar 1 Decembrie, bunăoară, sărbătoarea națională a României, trece fără cel mai mic semn spontan de sărbătorire și entuziasm din partea „civililor”, a oamenilor obișnuiți. Pe de-o parte, așadar, sîntem copleșiți de o inflație a temei naționale și identitare, pe de altă parte, publicul, în mod spontan, reacționează timid și cel puțin rezervat la acest stimul mediatic. Pe de-o parte, ni se cere să ne veselim de 1 Decembrie, să-l elogiem pe făuritorul României Mari, și, în general, sîntem serviți continuu și pe toate canalele mediactice cu liste de eroi, de sfinți, de evenimente istorice, de fapte memorabile „ale neamului”, pe de altă parte, diferite anxietăți naționale – unguri, Basarabia etc. – rămîn relativ puțin prezente în topurile sondajelor de opinie, deși, explicit, foarte mulți oameni susțin ceea ce H.-R. Patapievici numea „Vulgata bunului român”. Atunci, rezultă ori că oamenii cu „convingeri naționale” s-au făcut rari în România – dar atunci cum se explică succesul relativ al temelor politice naționaliste? – ori că, dintr-un motiv sau altul, ei preferă, de 1 Decembrie sau cu alte prilejuri asemănătoare, să doarmă decît să ia în stradă cu tricolorul în vînt sau măcar să-l arboreze la balcon.

Aș dori să încerc o explicație a acestui paradox, dar și un răspuns la chestiunea conexă și fundamentală, care este: ce se poate înțelege prin identitate națională?, sau, mai simplu, ce înseamnă a fi român (ori ungur, francez, eвреu, chinez etc.)?

II. Îmi voi permite o abordare analogică. Prin urmare: voi accepta că ex-

presia „inflație a temei naționale”, folosită mai sus, este relevantă și că analogia monetară spune ceva fundamental despre identitatea și identificarea națională.

Să fim de acord așadar că, după cum oamenii acceptă că banii au o valoare, tot așa se poate spune și că „temele naționale” au valoare; ele sînt „valori”. Banii servesc drept etalon valoric celorlalte bunuri. La fel, „temele sau valorile naționale” se înfățișează drept etalon prin care sînt apreciate foarte multe alte chestiuni într-o societate. Atît banii, cît și „temele naționale” poartă semnul autorității de stat. Atît banii, cît și „temele naționale” pot reprezenta o investiție; de exemplu, dacă în domeniul monetar pot investi în lei, dar și în alte valute, în domeniul valorilor pot investi în „valori naționale”, așa cum pot investi și în alte tipuri de valori (religioase, filosofice, estetice etc.). Un ins pentru care „specificul național” primează în creația artistică poate fi considerat drept un om care a convertit, în mare parte, valorile estetice în „valori naționale”, ca și cînd le-ar fi cumpărat pe acestea în schimbul celorlalte. Dimpotrivă, altul, pentru care esteticul, religiosul ori individualul primează, ori sînt decise, este tratat drept un om care investește puțin ori deloc în „valori naționale”, asemănător celui care se ferește să tezaurizeze moneda națională, preferînd alte monede.

Să observăm, pe de altă parte, că, dacă banii sînt folosiți pentru obținerea unor bunuri de consum individual, utilizarea „temelor naționale” înlesnește cetățeanului integrarea socială. De exemplu, la școală copiii trebuie să explice în sens „național” anumite bucăți de lectură, ori să demonstreze cunoașterea jocurilor comune ale istoriei naționale, dacă vor să treacă clasa; mai

tîrziu, printr-un conformism social de diferite tipuri la care un cetățean ce dează de obicei este și cel al „temelor naționale” pe care le poate „recita” orînd este cazul.

Putem afirma că „valorile și temele naționale”, la fel ca și moneda națională, răspund la două funcții de bază, firește, interconectate: astfel, pe de-o parte, „valoarea națională” este, ori poate fi, un instrument de tezurizare și de convertire a altor valori, așa cum moneda națională poate fi utilizată pentru acumularea de valori bănești – funcția de convertire; pe de altă parte, ca și banii, „valorile naționale” sînt utilizate pentru a se obține anumite „bunuri”. În cazul banilor, acestea sînt bunurile de consum, în cazul „valorilor naționale”, „bunul” principal obținut cu ajutorul prezentării „valorilor naționale” se numește facilitarea integrării sociale într-un anumit grup mai extins sau mai restrîns. Voi numi această a doua funcție funcția de bonificație. Natural că, la fel ca în cazul banilor, și în cel al valorilor naționale este uneori necesară exercitarea funcției de convertire tocmai pentru a se obține „disponibilități” în vederea bonificației; totuși, cele două funcții rămîn, pînă la un punct, distincte.

Este foarte important acum să observăm că, deloc altminterea decît în cazul banilor, realizarea efectivă a celor două funcții se face pe niveluri diferite: astfel, dacă funcția de convertire este realizată spontan și individual de către fiecare persoană, ce are libertatea de a alege între mai multe valori în care poate investi alternativ, nu tot la fel se petrec lucrurile cînd este vorba despre obținerea „bunurilor”. Într-adevăr, în cazul banilor ești obligat să te servești de moneda națională pe teritoriul național pentru a cumpăra și a vinde bunuri, indiferent dacă preferi sau nu și să tezaurizezi în aceeași monedă; la fel, în cazul „valorilor naționale” ești obligat, sau măcar solicitat, să le utilizezi, dacă dorești să-ți ameliozezi integrarea socială în anumite medii, chiar dacă în chip spontan și imo-

diat s-ar putea să nu te intereseze prea mult convertirea altor valori în „valori naționale”. Un politician, de exemplu, nu poate lipsi de la anumite ceremonii naționale, nu poate evita depunerea unor coroane de flori la mormîntul „eroilor neamului”, așa cum anumiți publiciști nu vor evita un anumit discurs patriotard, deoarece aceasta face parte din conformismul impus de situația respectivă. Cu toate acestea, se poate prea bine ca, în chip individual și spontan, aceiași oameni să fie mai puțin dispuși să convertească alte valori la care tîin în valori naționale – ori, cel puțin, pot să nu o facă automat și cu promptitudinea la care te-ai putea aștepta. Ceea ce vreau să spun este că funcția de bonificație are o esențială componentă publică și formalizată, ceea ce o așază de obicei sub semnul necesității. Dimpotrivă, funcția de convertire tinde să fie în mult mai mare măsură spontană și privată, ceea ce o asociază mult mai mult libertății.

Nu trebuie, prin urmare, confundat cazul celui care afișează în public „Vulgata bunului român” cu cel care, în chip spontan, de 1 Decembrie, s-ar duce cu un tricolor în mînă la Arcul de Triumf, așa cum nu confundăm situația celui care cumpără pe lei brînză sau pîine cu cel care cumpără lei vînzînd valută. Cel ce recită public „crezul naționalist” vrea să „cumpere” o integrare socială și un anumit confort public într-un anumit mediu în care ține să fie acceptat, „plătînd” cu „valori naționale”. Celălalt a convertit spontan alte valori, inclusiv cele ale comodității proprii, în „valori naționale”, fără să fie, în imediat cel puțin, premiat pentru aceasta. Firește, așa cum uneori poți fi nevoit să schimbi dolari în lei pentru a cumpăra pîine în România, uneori cineva poate să se simtă îndemnat să convertească alte valori în „valori naționale”, pentru a deține cît mai multe în vederea unei bonificații ulterioare. Problema de bază este dacă, în fapt, conversiunea este numai un mijloc ori are și o finalitate proprie.

(Va urma)

Premiile sfîrșitului de an

Premiul „Aristeion”

Premiul European de Literatură „Aristeion” pentru 1995 a fost decernat scriitoarei Herta Müller pentru romanul său *Herzliebster* (Animal inimă), Herta Müller, născută în 1953 în România, a părăsit țara în 1987 și trăiește la Berlin. Premiul European de Traducere a fost acordat lui Dieter Homig pentru traducerea din franceză în germană a romanului lui Henri Michaux *Un barbar în Asia*. Premiul „Aristeion” este finanțat integral de către Comisia Europeană și este în valoare de 20.000 ECU.

Premiul pentru Minorități

Pe 18 decembrie (declarată de Guvernul ungar Ziua Minorităților), la Budapesta, s-a acordat Premiul pentru Minorități. Distincția a fost înfățișată cu ocazia celei de-a 50-a aniversări a ONU și va fi acordată în fiecare an la aceeași dată. Cei premiați au fost Gabriel Andreescu, pastorul reformat Kato Béla din comuna Ileni (Covasna) și scriitorul Sütő András din Tîrgu-Mureș.

Premiile UAP

Cu o întîrire apreciabilă, datorată dificultăților financiare, joi 14 decembrie a avut loc festivitatea de decernării premiilor Uniunii Artiștilor Plastici pe anul 1994.

Premiile au fost următoarele: • Marele Premiu – Neculai Păduraru • Premiul Special, acordat de conducerea operativă a UAP – Tiberiu Nicorescu • Pictură – Daniela Beloescu (Filiala Timișoara) • Sculptură – Sava Stoianov • Grafică – Simona Runcan • Artă Decorativă – Zoe Vida Porumb (Filiala Cluj) • Scenografie – Maria Miu • Premiul Special al Comisiei Naționale pentru Artă Plastică Religioasă – Petre Achiteiu • Artă Religioasă sau Restaurare – Nicolae Sava • Design – membrii Catedrei de Design de la Academia de Arte Frumoase din București • Premiul pentru Critică – Ileana Pintilie (Filiala Timișoara) • Premiul Critică – Georgia Lavric • Ambient – Adriana Mureșan Elean (Filiala Cluj) • Premiul pentru Tineret – Elena Cerepnicova, Adriana Lucaci, Emilia Kiss • Premiul Jurului – Tereza Parnell.

A fost de asemenea acordat titlul de „Prieten al Artelor”: • E.S. D-lui Bernard Boyer, ambasador al Franței la București • E.S. D-lui Ragnar Angeby, ambasador al Suediei la București • D-nei Karen Fogg, șeful delegației Comisiei Europene în România a Uniunii Europene • D-lui

Teodor Meleșcanu, ministrul Afacerilor Externe • D-lui Mircea Ciurara, deputat PNTCD • D-nei Irina Cios, directorul Centrului de Artă Contemporană al Fundației Soros • D-lui Ioan Timiș, primarul municipiului Alba-Iulia • D-lui Cristian Moisescu, primarul municipiului Arad • D-nei Gabriela Bidu, redactor TVR; precum și cel de „Susținător al Artelor”: • BANCOREX • ASIROM • Camerei de Comerț a României.

Anul acesta, cu excepția premiului oferit de BANCOREX celui mai tînr dintre premiați, în valoare de 3.000.000 de lei impozitat (primit de graficiană Adriana Lucaci), valoarea celorlalte premii a fost cuprinsă între 300.000 și 1.000.000 de lei impozitați și au fost sponsorizate de BANCOREX și ASIROM. (V.M.)

Premiile revistei Tomis

Pe data de 15 dec. 1995, în cadrul „Colocviilor tomitane”, au fost decernate la Constanța premiile revistei Tomis și ale Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor, după cum urmează: • Premiul pentru debut în poezie și proză: *Tablou de familie* de Sorin Gherguț, Svetlana Cârsteian, Răzvan Rădulescu, Mihai Ignat, Cezar Paul-Bădescu, T.O. Bobe • Premiul pentru debut în proză: *Cu bucuria în suflet* de Ovidiu Dunăreanu • Premiul pentru debut în eseu: *Istoria vestimentației europene* de Cecilia Caragea • Premiul pentru poezie: *Familia și echilibrul indiferent* de Iustin Panța • Două premii pentru poezie acordate antologilor de autor: *Maratonul* de Cristian Simionescu și *Calea jertfei* de Arthur Porumbou • Două premii pentru proză: *Crimele din Barintown* de George Arion și *La inima fermecată* de Florin Șlapac • Trei premii pentru eseu: *Literatură română contemporană – I* – Promoția '70 de Laurențiu Ulici, *Cărțile crude* de Mircea Mihăieș și *Poezia unei religii* de Eugen Negrici • Premiul pentru excelență, acordat pentru întreaga operă scriitorului Pavel Chihala.

Premiul GDS

La sfîrșitul acestui an, GDS va acorda un premiu (care a fost obținut anul trecut de către Alexandru Zub). Membrii GDS vor vota săptămîna viitoare pentru una dintre cele două propuneri: Adrian Marino (propus de Gabriel Andreescu și Smaranda Enache) și Ilie Ilășcu (propus de Gabriela Adameșteanu, Victor Bărsan, Mihai Șora și Radu Filipescu).

Lansare de carte

Pe data de 18 decembrie a.c., la Centrul de Informare și Documentare al Consiliului European, a avut loc lansarea cărții *Instaurarea comunismului – între rezistență și represivitate* (Analele Sighet 2), editată de Fundația Academia Civică și sponsorizată de Consiliul European. Au luat cuvîntul Mirela Hagiopol, Ana Blandiana, Romulus Rusan și Șerban Rădulescu-Zoner. Într-un număr viitor, vom publica fragmente din cele rostite cu această ocazie.

Erată

În numărul trecut, dintr-o regretabilă eroare, ceea ce de fapt erau „Premiile Filialei București a Uniunii Scriitorilor” au apărut drept „Premiile Uniunii Scriitorilor”.

„Hora Unirii” și „Gaudeamus”

Doamnă Ana Șincai, dumneavoastră ați participat direct la mișcările studentești din decembrie 1968 și, din câte știu, ați jucat chiar rol de lider în cadrul lor. Ce s-a întâmplat atunci?

Mișcările studentești au pornit realmente în Ajunul Crăciunului, ca un colind din cămin în cămin. Inițial, nu se urmărea ceva anume. Să o luăm de la început: eu mă întorseam de la „Teatrul din Pod” al „Casei Studenților” la căminul „6 Martie”, unde locuim. Când am ajuns în fața căminului, am găsit acolo un grup de fete care cîntau colinde; cei din interiorul căminului derulau suluri de hîrtie și cei de jos le dădeau foc, în chip de torțe pentru noaptea de Ajun. M-am alăturat acestui cor și am hotărît împreună să mergem în și alte cămine să colindăm. Cel mai apropiat cămin era cel din Piața Kogălniceanu și am pornit înspre el. Când am ieșit în Bulevard, am fost întâmpinați de un grup masiv de studenți care veneau de la Grozăvești. Și ei porniseră tot cu același scop, al colindatului studentesc.

Excluzedeti total ideea vreunei organizări a acestor mișcări?

Nu știu. În orice caz, cred că atunci au existat unele persoane care știau mai multe lucruri decît mine. În acest sens, îmi aduc aminte că în seara aceea (dar mai tîrziu, cînd, datorită unui concurs de imprejurări, am ajuns în fruntea grupului de studenți) cineva mi-a spus: „Persoane ca dumneavoastră nu trebuie să se expună, trebuie să conducați din umbră”. Poate că cei care veneau de la Grozăvești aveau în vedere niște revendicări, dar, oricum ar fi fost, acestea nu erau în nici un caz politice, ci legate de drepturile studenților.

Să ne întorcem la cele două grupuri de colindători.

Ne-am întîlnit, deci, în Bulevard și am pornit cu toții înspre Piața Kogălniceanu. Ajunși acolo, datorită statuii lui Kogălniceanu, ne-a venit ideea să dansăm „Hora Unirii” (cu toate că în acel moment în România acest cîntec era interzis) și am aprins torțe din suluri de ziare. Apoi am pornit mai departe pe Bulevard și am ajuns la Universitate. La statuia lui Mihai Viteazul am format o nouă „Horă a Unirii” și am cîntat apoi și „Gaudeamus” – fiindcă eram în fața Universității. Trebuie să specific că tot timpul am avut grijă să nu călcăm pe spațiile verzi ca să nu fim acuzați de huliganism. Apoi am luat-o pe Magheru pentru a ajunge la căminul „Spiru Haret”. În drum spre cămin, am trecut pe lângă ambasada Cehoslovaciei și acolo au fost cîțiva studenți care i-au ovationat pe cei dinăuntru pentru comportamentul poporului ceh cu cîteva luni în urmă („Primăvara de la Praga”). În momentul în care am ajuns în scuarul din fața

Colindul studentesc din 24-25 decembrie 1968

– Interviu cu ANA ȘINCAI, realizat de Cezar Paul-Bădescu –

Ana Șincai

Profesional: Licențiată a două facultăți (1964; 1961) cu profil filologic din Universitatea București; doctorand în Bibliologie (în faza definitivării tezei de doctorat: „Informarea documentară – o disciplină plurivalentă”); director general adjunct al Bibliotecii Centrale Pedagogice (din iulie 1990); lector universitar asociat la Catedra de Bibliologie și Știința Informării din cadrul Facultății de Litere, Universitatea București (din octombrie 1990); autor, coordonator și redactor a numeroase studii, comunicări științifice, articole, sinteze documentare și publicații în domeniul bibliotecar, de informare documentară și pedagogic.

Civic: Membru fondator al Grupului pentru Dialog Social, al Alianței Civice, al „României viitoare”, al „Solidarității Universitare” și al unor fundații, precum „Acțiunea civică”, sau din sfera învățămîntului, precum Fundația „Friedrich Ebert” etc.

Politic: Membru fondator al Partidului Alianței Civice și membru al Comitetului Național al acestuia. De menționat că a fost liderul manifestațiilor studentești din 24-25 decembrie 1968, în urma cărora a fost arestată și închisă în cîmtoanele Securității din str. Rahova, iar apoi în penitenciarul Văcărești, intențindu-se un proces penal pentru „tulburarea ordinii publice”. Acest „accident” biografic care a împiedicat-o să-și definitiveze studiile Facultății de Filologie și Teatologie (în decembrie 1968 era în anul al III-lea) și neapartenența la PCR au constituit (și mai constituie!) obstacole în obținerea titlurilor științifice și universitare.

căminului „Spiru Haret”, ne-am dat seama că niște persoane s-au infiltrat în grupul de studenți colindători și au început cu tot felul de provocări. Una din aceste persoane a lovit un student, dorind să-l provoace ca să iște conflicte și pentru a exista motive să fim ridicați. Studentul lovit, însă, a avut maturitatea de gîndire și nu a ripostat – și astfel conflictele de genul acesta s-au aplanat. Apoi am pornit prin Jules Michelet spre Bd. Magheru. Eram în jur de 2.000 de studenți, pentru că între timp se mai adăuseră și alți studenți, care veniseră și cu prietenii lor. Oamenii de la balcoane sărbătoreau și ei Ajunul Crăciunului împreună cu noi și ne aruncau covrigi și mere, ca la colindători.

„Instigatoarea numărul unu!”

Pe strada Jules Michelet a apărut o persoană care se plimba printre studenți și striga: „O să vedeți voi ce-o să pășiți!”. În momentul în care a ajuns în dreptul meu, l-am întrebat: „Nu dă su-părați, cine sînteți de, care amenințați o masă pașnică de colindători?”. El mi-a răspuns: „Eu sînt profesorul tălică”. Atunci eu i-am replicat: „Profesorul meu n-ați putea fi vrododată”. El bineînțeles că a continuat cu amenințările și, după ce am ajuns în Bulevardul Magheru, în dreptul actualului cinematograf „Studio”, a revenit la mine și m-a acuzat că nu sînt studentă și că sînt de fapt o instigatoare. I-am spus că sînt studentă, mi-am dat numele, facultatea și anul în care eram. El nu m-a luat în seamă și a început să urle: „Instigatoarea numărul unu!”. În momentul în care a strigat aceasta s-a realizat o mișcare și studenții m-au luat realmente pe brațe și m-au dus în fruntea coloanei (Intocmai ca într-un film cu Brigitte Bardot și Jeanne Moreau care rula la vremea aceea pe ecran). Așa am devenit eu lider. În Piața Romană, am discutat cu studenții că ar fi mai bine să mergem la reședința lui Ceaușescu, să-l colindăm și pe el, ca să vadă că nu avem intenții rele. Cînd am ajuns spre Lemnea, un grup de studenți au vrut să meargă să colinde și la căminul de la Polizu. Am luat-o cu toții spre Polizu, ca să nu ne împărțim în mai multe grupe. Am colindat la Polizu și apoi ne-am îndreptat înspre Gară. Pe drum, au început să treacă mașinile Securității printre noi, iar la Gară ne aștepta iarăși personajul acela care se recomandase a fi profesorul meu, înso-

țit de alți cîțiva. Au început parlamentările cu studenții și ne-am înțeles că ar fi mai bine să ne retragem la cămine, cu o condiție însă: ei să nu ne mai urmărească cu mașinile. Am luat-o pe Witting, să ieșim la „303” și apoi la Grozăvești.

Bineînțeles că nu v-au lăsat în pace și v-au urmărit în continuare.

Da. Am ajuns la „303”, dar nu ne-am oprit și am preferat să mergem la Grozăvești, pentru că acolo căminele nu sînt într-o incintă și, deci, nu te mai legitima nimeni cînd intrai în complexul studentesc. La Grozăvești, studenții au început să le strige colegilor din cămine să coboare și ei. Atunci am auzit în dreapta mea un glas: „Do’ de ce, tovarășa Șincai, să coboare cît mai mulți?”. Era Marin Rădoi, secretarul municipiului de partid, pe care îl cunoșteam. Eu i-am răspuns că am putea sta de vorbă, dar cu condiția ca studenții să fie lăsați să se retragă la cămine și să nu fie urmăriți. El, care – spre deosebire de majoritatea activiștilor – avea o oarecare deschidere, a fost de acord și m-a invitat în holul unui cămin să discutăm. Am mers și am început să-i povestesc cum a pornit colindul, i-am arătat cîteva texte cu colinde și în cele din urmă i-am relatat împlinirea cu personajul care, numindu-mă instigatoare, a creat situația de a fi purtată pînă în fruntea coloanei. El mi-a spus că într-adevăr a primit un telefon în care i se spunea de o manifestație studentescă condusă de o anume Ana Șincai. În momentul în care noi ne discutăm, a apărut personajul cu pricina, care a început să mă incrimineze iarăși. Marin Rădoi l-a invitat să ne lase să discutăm în liniște. După aceea, am aflat cine anume era persoana: secretarul Centrului universitar de partid, Cornel Pacoste. Cornel Pacoste, care, la procesul de la Timișoara de după decembrie ’89, a afirmat că el nu a făcut politică.

De ce se află la proces?

Pentru că el a fost prim-secretar la Timișoara. Eu i-am urmărit destinul politic. După acest colind, Marin Rădoi a fost scos din sistem un interval de timp, iar Cornel Pacoste a crescut pe scara ierarhică și a ajuns la un moment dat adjunct la Externe. A făcut o gață într-o vizită în Israel și a fost trecut al doilea om la Arad și după aceea a re-crescut și a devenit prim-secretar la Timișoara și om de foarte mare încredere.

Văcărești și Spitalul nr. 9

Rămăseserăm în holul căminului.

După acea expediție a lui Pacoste, care l-a costat pe Marin Rădoi destul de mult, acesta din urmă m-a condus pe mine și pe Andrei Kertesz (student în anul I la Istorie) cu mașina lui la Piața Kogălniceanu, invitându-mă ca a doua zi de dimineață la ora 8 să mă prezint la municipiul de partid. Ceea ce am și făcut. A doua zi am intrat în biroul lui și am început să discutăm. Speram ca situația să se termine cu bine, deși contextul politic era cam delicat (mișcările studentești din Franța și, cu puțin timp înainte, situația din Cehoslovacia). Cît eram eu în birou, Marin Rădoi a fost convocat și a trebuit să plece. Mie mi-a spus să revin spre prinz. În momentul în care ieșeam din clădirea municipiului de partid (actualmente Primăria Capitalei), doi indivizi m-au înflăcăț și m-au împins într-o Volga bej cu perdeluțe. M-au dus la sediul Securității din Rahova și acolo nu început să mă ancheteze. Ancheta a început la 10 dimineață și a durat pînă la 10 noaptea. La insistențele mele, mi-au prezentat un mandat de arestare pe care scria „atentat împotriva puterii de stat”. Am stat acolo 10 zile. Am fost confruntată mai întîi cu „un general care se ocupă cu ordinea publică în țara asta” și apoi cu alți studenți; din aceasta am dedus că au fost arestați mai mulți. Pe 30 decembrie, am fost dusă la Spitalul nr. 9. Voiu să obțin o dovadă că manifestația fusese organizată de cineva cu mintea tulbură. A doua zi, pe 31 decembrie, am fost luată de acolo și dusă direct la Văcărești. Arestul de la Văcărești a durat trei luni. Eram în detenție preventivă și Procuratura adresa în fiecare lună o depeșă Direcției Penitenciarelor pentru a-mi prelungea arestarea. Timp de două luni am fost singură în celulă, în a treia lună m-au coborît, fiindcă și-au dat seama că aveam cum să comunic cu deținuții care erau „plimbați” în curtea interioară. Mi-am cerut drepturile – să fiu scoasă la „plimbare”, să-mi aducă să citească ziare, să am acces la o baie pe săptămîna și s.a.m.d. Cel care mi-a adus ziare a fost însă retrogradat. Am trăit foarte multe înscenări. În cele din urmă, s-a hotărît să fiu „mutată” de la Văcărești la Spitalul nr. 9. Procesul penal a demarat de-abia în mai și a durat pînă în septembrie, cînd mi-au fost ridicate toate restricțiile, cu condiția să fiu dispensarizată la domiciliul pe care îl aveam, adică în Ploiești (deși eu aveam buletin de București). A fost un fel de domiciliu forțat.

În timp ce dumneavoastră erati arestată, studenții își continuau revendicările.

Din fericire, cei care au rămas afară și-au revendicat imediat niște drepturi: au cerut un număr mai mic de examene în sesiune, au avut revendicări în privința buranelor, a condițiilor de cazare etc. Am aflat apoi că în acea vreme au avut loc adunări UTC pe facultăți în care au fost incriminați toți cei care participaseră sau avuseseră cea mai mică legătură cu aceste manifestații. Foarte mulți au fost exmatriculați, inclusiv Andrei Kertesz. (Pe atunci, ministrul tineretului era Ion Iliescu; e adevărat că-și pierduse postul de ministru, dar am aflat ulterior – abia în 1990 – că a depus un zel foarte mare ca să-i afle pe așa-ziișii vinovați.) Au fost mișcări studentești la Cluj și la Iași. Deci, lucrurile au luat amploare. Nu știu de ce din tot numai eu am ajuns la Văcărești. Poate că au avut nevoie de un țap ispășitor. Vacanță de Crăciun s-a acordat pentru prima dată în 1969, ca urmare a acestui colind studentesc.

Manuale Școlare

Interviu cu MARINA GHITOC,
coordonator programe – editare cărți și programe
Fundatia Soros pentru o Societate Deschisă

Numai că această vacanță nu se datora faptului că le-ar fi păsat lor de Crăciun, ci pentru că le era teamă că nu cumva studenții să mai fie toți la un loc pe 24 decembrie și să se repete cumva colindul. Din moment ce examenele oricum au loc după Anul Nou și există încă o vacanță după sesiune, cea de Crăciun, care spârgea anul universitar. Ii încurca într-adevăr foarte mult. Prin 1987, au încercat să excludă din nou vacanța de Crăciun, dar ecurile au fost așa de puternice, încât au revenit asupra deciziei.

Stigmatul politic

Procesul dumneavoastră cum s-a desfășurat?

Procesul s-a desfășurat fără probleme. Adică a fost un proces dirijat și comandat. Era clar că trebuia să apară un diagnostic și să pot fi declarată „iresponsabilă”. Căci, dacă aș fi avut cazier însemna că a existat în realitate o manifestație net anti-guvernamentală, anti-regim. Eu, deci, am rămas fără cazier și, datorită acestui fapt, nu am putut și nu pot să mă reabilitiez în instanță. E adevărat că, inițial, au încercat să mă condamne, schimbând acuzația de „atentat împotriva puterii de stat”, din lipsă de probe. În „huliganism politic”, transformată – prin apariția noului Cod penal, din ianuarie 1969 – în „tulburarea ordinii publice și a bunelor moravuri” (articol aplicat și lui Marian Munteanu în iunie 1990). Înă „cineva”, pe parcurs, a gănit mai perfid și am scăpat de 7 ani de închisoare, dar am rămas cu acest „stigmat” politic perpetuat până astăzi și, probabil, „până o să obosească nedreptatea” (cum prea bine s-a exprimat Tudor Viannu).

A existat vreo personalitate a vremii care să fi fost de partea dumneavoastră?

Singurul care m-a vizitat la spital, după eliberarea din detenție preventivă și în timpul procesului penal, a fost Miron Radu Paraschivescu. A venit la mine împreună cu Ilie Constantin. Multe lucruri din cele ce se întâmplau afară mi-au fost povestite de Miron Radu Paraschivescu. Până atunci nu apucasem să știu nimic din ce s-a mai întâmplat după acel colind, la Văcărești fiind în detenție „preventivă” și neavind, ca atare, dreptul la scrisori sau la vorbitor, ci doar la un pachet lunar. Am aflat apoi, de la cunoștință, că se lansase zvonul potrivit căruia m-aș fi sinucis în penitenciar, aruncându-mă de la un balcon. Fabrica de zvonuri funcționând în continuare, mama mea a aflat, de pildă, că eu sînt de fapt o evreică rusească și că am provocat ce-am provocat ca să intru rușii peste noi.

Este de presupus că și după ce v-ați recăpătat libertatea v-ați confruntat cu tot felul de situații din acestea.

Bineînțeles. Am încercat să mă reintorc la Institutul de Filologie și Teologie, unde fusese student în momentul arestării, și, după nenumărate memorii și audiențe, mi s-a răspuns că nu au locuri (deși – revin – eu eram studentă acolo la cursuri de zi și deja licențiată a Facultății de Filologie din 1964). Ulterior, nu am putut să-mi dau admiterea la doctorat. I-am povestit profesorului meu coordonator care este statutul meu politic și el a zis că pe el nu-l interesează decât lucrarea și atât. Cu toate acestea, cu zece zile înainte de susținerea lucrării, mi-a spus și el că „nu are locuri”. Așa încît, la vîrsta pe care o am, eu încă îmi dau doctoratul. În plus, am avut și mai și acum o mulțime de alte dificultăți, care – toate – mi se trag din acel colind din decembrie 1968, anul meu „de grație”.

În sfîrșit, aș dori să se înțeleagă acest fapt memorabil: în decembrie '89 – ca și în decembrie '68 –, segmentul societății românești cu conștiința cea mai trează a fost tineretul studios.

În dorința de a sprijini Proiectul de Reformă a învățămîntului românesc, Fundația Soros pentru o Societate Deschisă a organizat și finanțat seminare pentru toți cei implicați în „Componenta Manuale”; s-a urmărit buna desfășurare a licitației. Sistemul de plăți alarmează însă editurile din Asociația Editorilor cu Profil Pedagogic (AEP); unele sînt gata să se retragă. Va fi pus, astfel, Proiectul în primejdie?

Care este imaginea dvs. asupra manualelor școlare – cele de dinainte de '89 și cele de acum?

Voi răspunde foarte pe scurt, limitîndu-mă la domeniul pe care îl cunosc bine – eu sînt de formație fizician. Pot afirma, așadar, că înainte de '89 la nici una din clasele de liceu manualul de fizică nu putea fi predat în întregime; la sfîrșitul anului, rămîneau de regulă capitole întregi neastase de explicație profesorului. Situația continuă, bineînțeles. Și tot acum, în 1995, programa pentru clasa a II-a – mă refer la acuzația deosebită a fost în întregime refăcută și conform ei s-au alcătuit manualele care au participat la licitația din Iulie '95 – este extrem de încălțată și de rigidă, după cum afirma atît editurile din AEP, cît și inspectorii școlari. Proiectul de Reformă are în vedere un învățămînt bazat pe manuale alternative; acestea sînt alcătuite însă în funcție de programa elaborată de Ministerul Învățămîntului. Afta vreme cît programele rămîn așa de restrictive, de puțin elastice, editurile nu au posibilitatea să construiască în mod creativ cărțile școlare. Rezultatul – vor fi niște manuale cu foarte mici diferențe între ele, ținînd mai degrabă de formă decît de conținut; „alternativa” este, în realitate, foarte restrînsă.

În vederea reformei învățămîntului, Fundația Soros s-a depus eforturi considerabile. Pot afirma (fără să acuz pe nimeni) că în jurul acestei strădanii s-a țesut însă un fel de conspirație a tăcerii. Care au fost mai precis acțiunile Fundației în sprijinirea noulor manuale?

Cred că termenul pe care l-ați folosit de „conspirație a tăcerii” e prea apăsător. Este adevărat, totuși, că puțini sînt cei ce știu cît de mult s-a implicat Fundația Soros în sprijinirea Proiectului. Astfel, în cadrul Componentei Manuale au fost organizate seminarii pentru membrii Consiliului Național de Aprobare a Manualelor (CNAM), Comisia de Evaluare a manualelor de clasa a II-a, pentru inspectorii școlari și pentru editurile care au dorit să participe la licitație. Lectorii acestor seminarii au fost consultanții de la International Book Development (IBD) cu sediul la Londra. Seminariile au fost organizate și finanțate de Fondul Know-How al Guvernului britanic și de Fundația Soros. Directorul Departamentului de Pregătire din cadrul IBD-ului, d-l Euan Henderson, a solicitat sprijinul financiar și logistic al Fundației Soros pentru organizarea unui ciclu de cursuri de pregătire a tuturor celor implicați în Componenta Manuale. Fundația Soros a dat curs solicitării. Ca urmare, în septembrie 1994 a avut loc la București seminarul pe tema pregătirii documentației de licitație pentru manuale de clasa a II-a. Au participat reprezentanți din Ministerul Învățămîntului, din UCP și edituri afiliate la AEP. În aprilie 1995 s-a desfășurat la București un alt seminar, de cinci zile, destinat membrilor Comisiei de Evaluare a manualelor și membrilor CNAM; discuțiile s-au pur-

tat pe marginea documentației de licitație și a criteriilor de selecție. În mai 1995 s-au desfășurat la Sîmbia, pe parcursul a zece zile, alte cinci seminarii intensive pentru pregătirea editorilor de carte școlară; au participat și membri din CNAM și din UCP. De fiecare dată, toate cheltuielile de participare, de organizare, precum și asigurarea echipamentului necesar bunei desfășurări a seminariilor (xerox, calculatoare, instalație de traducere simultană) au fost suportate de Fundația Soros. La 3 Iulie 1995 a avut loc licitația pentru manualele de clasa a II-a; s-au prezentat în concurs 21 de edituri. Câștigătoare au fost 5 edituri: Aramis, Teora și

Europolis pentru manualele de limba română; Sigma, Teora și Editura Didactică și Pedagogică pentru cele de matematică, Al și Editura Didactică și Pedagogică pentru manualul de știință. Astfel, monopoliul Editorilor Didactice și Pedagogice s-a spart, acosta nerușind să obțină dreptul de a edita nici un manual de limba română, carte școlară de primă importanță. În perioada 13-29 noiembrie 1995, Fondul Know-How și Fundația Soros au organizat o serie de seminarii în cinci județe de județ (București, Brașov, Timișoara, Cluj, Iași) pe tema organizării expozițiilor de carte școlară și centralizarea comenzilor din partea școlilor. Au participat, pe lângă Municipal București, 39 de județe din cele 40 (doar Brăila nu s-a prezentat). Au fost invitați inspectorul general adjunct din fiecare județ, persoana responsabilă cu centralizarea comenzilor și livrarea către școli și directorul Casei Corpului Didactic din fiecare județ. Lectorii au fost domnii Tim Hunt și Jim McCaig, consultanți IBD. Fiecare seminar s-a încheiat cu întocmirea de către delegați a unui plan de acțiune și a unui program pentru implementarea lui, referitor la organizarea expozițiilor de carte școlară, selectarea manualelor de către profesorii invitați la aceste expoziții și centralizarea comenzilor. Între 30 nov.-1 dec. a avut loc la București Forumul Editorilor de Carte Școlară, organizat cu intenția de a da posibilitatea editurilor să își exprime opinia cu privire la rezultatele cursurilor ținute cu inspectoratele județene; fiecare fază sau ansamblul fazelor ce vor constitui primul ciclu complet de editare competitivă de manuale în cadrul Componentei Manuale a Proiectului de Reformă a învățămîntului. V-am vorbit pînă acum doar despre implicarea din punct de vedere material a Fundației Soros. Vă las să ghiciți măsura în care ne-am implicat și personal, suferitește, în realizarea Proiectului.

S-au ivit, pînă în prezent, dificultăți importante în funcționarea Proiectului?

Cu ocazia seminariilor, inspectorii școlari au ridicat problema gravă a lipsei de circulație a informațiilor pe linia Ministerul Învățămîntului – UCP – inspectoratele județene. Cînd informația stagnează, apare riscul paralizării întregului sistem. Unele inspectorate s-au plîns că nici pînă la început de decembrie programele școlare pentru clasa a II-a nu fuseseră încă primite (ele au ajuns abia acum, prin efortul conjugat al Fundației Soros, al UCP și al Asociației Editorilor de Carte Școlară). Or, cum se poate opta pentru unul sau altul din manualele alternative în lipsa programei directorate?

Pînă în prezent, manualele pentru minorități au fost editate de Editura Didactică și Pedagogică, care își acoperă pierderile prin tirajele foarte mari la celelalte manuale. În condiția în care eu și ea pierd în vînt monopoliul asupra cărții școlare, ce se va întîmpla cu aceste tiraje mici (limba cehă – 103 exemplare; polonă – 900; turcă – 150; țigănească – 1.000 etc)?

La Forumul Editorilor s-a propus fie organizarea unei licitații pentru acest tip de carte școlară, fie traducerea manualelor din limba română. Orice alternativă se va alege, ele vor fi finanțate, în viitor, de Ministerul Învățămîntului.

În noua economie de piață, Proiectul garantează totuși gratuitatea învățămîntului preuniversitar?

Manualele rămîn în continuare gratuite, însă trebuie restituite școlii la sfîrșitul fiecărui an de învățămînt; este prevăzut ca ele să dureze trei ani. Editurile pot însă scoate un tiraj comercial la un preț mai mare, oferind astfel posibilitatea părinților și elevilor să le cumpere și să le păstreze.

Doina Uricario, directoarea editurii DU Style, își manifesta neliniștea față de un aspect foarte spinos al Proiectului: la ce curs – cel din vară sau cel prezent – vor fi plătiți cei 10.000 de dolari pe care trebuie să îi primească editurile câștigătoare ale licitației din Iulie 1995 (legislația română interzice plăți în valută pe teritoriul țării)? Și încă un aspect semnalat: dacă editurile lucrează cu tipografiile din afara țării, ele pot primi suma integrală în valută – lăsa o iovitură dată pieței românești de muncă. Ce credeți despre toate acestea?

Da, este o problemă cu implicații grave. Într-adevăr, încă nu s-a stabilit cursul la care vor fi plătiți cei 10.000 de dolari. Cum legislația noastră nu permite plăți în valută, dacă se va hotărî achitarea sumei la cursul de schimb din vară, decalajul foarte important ar putea crea editurilor probleme financiare serioase. Pe de altă parte, dacă editorii vor putea prezenta chitanțele în regulă de la tipografiile din străinătate, suma le va fi într-adevăr achitată în valută. Mai grav este faptul că dificultățile în plata editurilor nu se referă doar la cei 10.000 de dolari destinați tirajului promoțional (sumă, în definitiv, nu foarte importantă pentru o editură serioasă), ci la plata datorată pentru tirajul mare. Iată de ce s-a creat această stare de alarmă, și în prezent unele edituri își pun întrebarea dacă, avînd în vedere condițiile de plată, merită să semneze contracte care le pot pune în pericol de faliment.

Îndepărtarea editurilor de Proiect ar pune în primejdie tot ansamblul?

Nimeni și nimic, nici o formă de birocrație nu are dreptul să pună proiectul în primejdie! El trebuie apărat, altminteri ar însemna să fim complici la pauperizarea în spirit a generațiilor tinere. Este unul din faptele cele mai grave pe care mi le pot închipui.

Interviu realizat de
DIANA TURCONI

STERE GULEA

Starea de fapt a societății românești

— Interviu realizat de Gabriela Adameșteanu —

„Ia să scăpăm noi de asta. Ia să-i înscenăm noi ceva“

Cu atât mai impresionant cu cât este sbrub, laconic, filmul *Stare de fapt* are numeroase scene cu încălcări simbolice. Toți, am citit în presă că ar fi „inspirat din realitate“.

Filmul pleacă de la o întâmplare reală, de oarecare notorietate: un lucru destul de zguduitoare, care contravenența tuturor declarațiilor despre democrație, stat de drept, justiție etc. Eu am luat act de ea din ziar. M-a impresionat și i-am povestit-o lui Lucian Pintilie. Ideea de a se face film după această întâmplare este a lui: acesta este și sensul precizării de gen generic „după o idee de Lucian Pintilie“.

Ce și s-a părut semnificativ din punct de vedere uman în această întâmplare?

Mi s-a părut semnificativ că în continuarea individului nu conștient, putem face cu el orice. Important este doar să declarăm că sistemul democrației, că edificăm o societate democratică. În rest ne putem purta așa cum ne-am învățat în sistemul totalitar, disprețuind și încălcând drepturile individului. Suspectând anumite lucruri petrecute în Televiziune, o asistență medicală devine incomodă: „Ia să scăpăm noi de asta. Ia să-i înscenăm noi ceva“ — au spus cei incomodați. Era foarte simplu să o arunci în gura opiniei publice ca „ciorditoare“, pentru că „a furat medicamente trimise pentru popor, pentru revoluționari“ ș.a.m.d., cu tot patetismul de rigoare. Așa că l-au înscenat un proces privind un furt de medicamente. Au făcut în așa fel încât să rămână niște medicamente pentru o zi sau două la ea acasă și, cum se întâmplă în cazurile înscenate, imediat vine organul și descoperă pe loc. După care ea a avut nefericită întâmplare cu violul — în niște zile care țineau de sărbători, de Revelion, în care era totul brambura și toți erau beți. La înscenarea cu medicamentele, s-a adăugat violul, care a încercat să acopere mîrșăvia. Și așa s-a escaladat, sau „desescaladat“, pentru că s-a mers tot mai în jos, și au ajuns la concluzia că trebuia să o condamne.

Fuse violată în timpul anchetei?

Nu de anchetator, ci de unul de acolo; toate erau deschise, brambura — era „libertate“, nu? Ea avea niște probleme medicale, un fibrom care a făcut-o să nu-și dea seama că a rămas însărcinată. Și când și-a dat seama, era prea târziu ș.a.m.d. A ieșit din închisoare pe motiv de naștere.

A fost amnistiată?

Nu, caucionată. A ieșit deci pe cauciucul nașterii și este în proces încă, după cinci ani și jumătate. Lucian Pintilie l-a pus pe Groșan să-i ia un interviu pe o casetă video, cam de vreo trei ore. Aceasta a fost baza scenariului, scris într-o primă versiune de Eugen Uricariu. Ocupându-se de *Salata*, Uricariu mi-a dat mie liber să mă ocup de acest film.

Nu am vrut să fac nici eroi, nici lași, ci oameni care nici ei nu știu cine și cum sînt

Ai schimbat scenariul?

Am organizat altfel personajele. În întâmplarea reală, personajul Mureșan (securistul) nu există. În film, problema se pune între personajul feminin — asistenta medicală Alberta — și securistul Mureșan. Al treilea personaj important, din punctul meu de vedere, ar fi doctorul, Andrei. La începutul filmului, doctorul și asistenta sînt pe punctul de a se căsători, dar peate ei „dă“ istoria, prin acel puști rănit. Așadar, un cuplu

intră într-o situație-limită, când se decid destine și când fiecare verifică ce este cu el. Nu am vrut să fac nici eroi, nici lași, ci oameni care nici ei nu știu cine, cum sînt. Nici ei n-au avut pînă atunci proba identității lor majore. Nu consecvența, nu eroismul sau lașitatea am vrut să le arăt, ci imposibilitatea de a acționa altfel. Am vrut mai degrabă să merg pe structura ficciunii: ea este apăsătoare de crimele la care a fost martor; și el este apăsător, dar nu are capacitate de reacție. Flexibilitatea lui morală merge în zona lipsei de coagulare a personalității. De fapt, este o lipsă de personalitate, care patinează în funcție de presiunea exterioară — poți să-i judeci, dar nu poți să-l condamni. Sînt foarte mulți oameni pe care în situații-limită nu poți să-i categorisești neapărat ca niște lași. Când ai pistolul în spate, e foarte greu să fii erou. Eu nu vreau să-l justific pe doctor, pe Andrei, dar nici nu poți să anatomizezi. Sigur că, acceptînd o dată compro-

tr-un fel, cinematograful de competiție (nu numai american) al ultimilor creatori are o distanță între construcția clasică a personajelor și tipul de abordare modern, extrem de elastic. Și Oana Pelea m-a ajutat în sensul ăsta, și Răzvan Vasilescu, ei au înțeles parțial și s-au angajat în el. Filmul s-a întins (datorită și unor întâmplări) pe o perioadă cam lungă de realizare. L-am filmat jumătate în vara lui '94 și o parte în iarna lui '95 (dec. '94 — ian. '95). Neputînd prinde anotimpul în iarna '94, a trebuit să-l fac așa. Aici a „contribuit“ și Televiziunea, pentru că, după ce și-a dat un acord de principiu, a început să facă tot felul de obstrucții ș.a.m.d.

Obstrucțiile Televiziunii

Ce fel de obstrucții? Ce și poți să filmezi înaintur, sau pentru ceva mai mult? Nu, ca să pot să filmez. Au fixat ni-

Stere Gulea și Răzvan Vasilescu, în timpul filmărilor

misul, pe urmă merge tot în jos, ajunge ca și el să se jeneză de sine, în ultima scenă — când vine ca mandat al unei anumite voințe instituționale. Mi s-a părut încă important este că ea nu-i reproșează.

Personajul feminin vorbește puțin. Ea devine mai intensă astfel, iar tăcerile ei sînt foarte diferite...

La concluzia aceasta am ajuns împreună cu interpreta, Oana Pelea. Am optat pentru mult mai multă tăcere, sugestie, ambiguitate decît avea scenariul, mult mai explicativ. Am ajuns la concluzia că tocmai această lipsă de răspunsuri îi dă și lui posibilitatea să nu-l incriminezi la modul fals justițiar. Iar ei îi dă o imprezvizibilă evoluție. Am contat pe faptul că nici ea nu știe cum va reacționa și ce i se va întâmpla. Mi-am dorit personajele nedefinite, neaparținînd dramaturgiei clasice, într-o continuă mișcare — oameni pe care li întîlnești întâmplător o oră, două, cîteva zile, și nu poți să știi ce e cu ei. Ei, asta a fost lucrul cel mai greu, personajele din acest film care de fapt nu sînt personaje, ci instanțane de oameni din viață. Era o luptă și cu ceea ce am făcut eu pînă acum — numai dacă aș socoti *Maromeșii* —, în care plecam de la niște personaje extrem de bine definite. Ei, aici am vrut să fac ceva care diferă, am vrut să prind imperceptibilul, ceea ce nu poți să fixezi în viață. Sînt niște riscuri într-o astfel de abordare, dar, în-

te prețuri „internaționale“, adică 2.000 de dolari ora într-un studio de emisie. Noi ne-am putut permite doar trei ore de filmare în studioul de emisie. Atît. N-aveam mai mulți bani. Și am plătit încă două sau trei zile de exterior, tot la prețuri „internaționale“, pe care eu nu le-am înțeles. Bun, studioul, hai să zicem, dar cum să explici cînd și se aplică o taxă în dolari pentru ca să se filmeze la poarta Televiziunii?

Nu e vina mea că cei din Televiziune știu ce știu și eu nu știu ce știu ei

Poate că cei din film mai erau încă prin Televiziune!

Mai sînt! Culmea este că, ducîndu-mă zilele acestea să las un material, am intrat întâmplător în redacția de Actualități și unii dintre lucrători, dinud cu ochii de mine (deși intrau evident cu o treabă redacțională), uitau pe loc că au o treabă și ieșeau repede din încăpere. Cel puțin trei dintre ei așa s-au comportat cînd au dat cu ochii de mine. Nu e vina mea, că ei știu ce știu și eu nu știu ce știu ei. De fapt, realizarea acestui film a fost pentru mine o problemă de igienizare a interiorului meu. După ce l-am făcut, am sentimentul că m-am liniștit, m-am curățat de multe lucruri pe care bănuiesc că mulți dintre români le trăiesc — datorită confuziei, datorită

multor lucruri cărora nu le găsești răspuns. Și problemele se adună, se depun, și aproape că nu mai avem loc în noi de ele. Asta ne încarcă foarte mult psihicul. Făcînd filmul, am sperat că măcar pentru o parte dintre cei care intră să-l vadă se vor închide astfel probleme care sînt de trecut. Ca să vină altele, care poate sînt mai apropiate de șansele noastre de a da soluții. Eu nu mi-am imaginat niciodată că un film dă răspunsuri pe care nu și le-a dat societatea. Inșă filmul a reluat anumite lucruri care mie mi s-au părut esențiale și pe care societatea românească și le-a pus în aceeași șase ani prin diferitele ei reprezentanțe. Nu știu cît am reușit, dar eu am încercat, prin întâmplările pe care le-am adus aici, să le extrag pe cele simbolice, în sensul reprezentativității.

Mai este un lucru pe care mi l-am pus cu acuitate: eu, ca mulți dintre noi, am trăit o profundă criză o dată cu sfîrșitul lui ianuarie '90. În momentul celui 29-30 ianuarie, cînd o parte organizată a populației de prin întreprinderi a ieșit cu acele sloganuri: „Nu ne vindem țara!“, „Moarte intelectualilor!“ ș.a.m.d., am fost extrem de intristat de privilegiu. Pînă atunci aveam sentimentul că o bună parte dintre români sînt victime și sînt conștienți că sînt victime. Or, tristețea a fost să constat că ei erau victime, dar nu erau conștienți că sînt victime. Și s-a produs o criză între mine ca artist și cei cărora mă adresam. Pentru că, indiferent cîtă audiență ai — restrînsă sau mai largă —, trebuie să știi, ca artist, că te adesezi ipotecă unui public. Dacă nu știi, n-ai motivație să lucrezi. Sînt artiști a căror dorință de a se exprima le este suficientă ca motivație. Mie însă nu mi-e suficientă. Dar eu pînă atunci aveam această iluzie. Și s-a produs această criză care a durat destul. După care, încet-încet, am încercat să văd și-n timp unde este vina acestei lumi, a acestui popor cu care eu am intrat într-o criză. Și am început să-mi dau seama că punctul nevralgic este în mine. De ce? Pentru că eu veneam cu un proiect mental, foarte idealist, eu fisionom o anumită realitate, care era cu totul diferită și mult mai complicată, pentru care n-aveam instrumentele s-o analizez, nu așpărușeam instrumentele de analiză, cărțile ș.a.m.d. Și, încet-încet, filmul mi-a pus problema discrepanței dintre mentalul meu și realitate. Și balanța s-a inclinat în favoarea realității. În timp ce am făcut filmul, realitatea a devenit preocuparea majoră: să văd, să încerc să cunosc cît mai mult din această realitate, din determinările comportamentului semenilor mei. De acesea, finalul l-am vrut nu ca o acceptare, ci ca o „Hai să tragem linie!“. Am putut să facem sau n-am putut să facem anumite lucruri cînd se puteau face, fie că e vorba de vinovății dovedibile, de voința de a face un Nîrnberg al comunismului, cum s-a spus. Nu s-a putut, din motive, nu numai pentru România. Deci rămîne ca în continuare societatea să fie compusă din călăi, victime ș.a.m.d. Și am zis: „Nu, nu-mi convine, nu este ce vreau eu, dar este ce este. Asta este!“.

Iliescu a reabilitat psihologic categoriile de oameni care erau instrumentele represivității

Acum înțeleg mai bine semnificația titlului *Stare de fapt*. Și ce semnificație mai are titlul?

Ceen ce a caucionat, după mine, societatea românească în acești șase ani, a fost faptul că în mintea celor care au pus mîna pe putere a existat un alt pro-

La șase ani de la Revoluție

lect decît cel pe care îl declarau. Una dintre discrepanțele care au determinat acest curs a venit de la dublul limbaj, de la duplicitate. Numai că realitatea îi obligă să declare altceva decît aveau în cap. Dar ei împregnau mersul societății prin ceea ce aveau în cap, nu prin ceea ce spuneau. Și mie mi se pare că una dintre posibilele cauze ale fracturii de aici vine. În timp, s-a dovedit că acest lucru este falimentar. Acum, Iliescu este constrîns să fie reformist. Dar el a dat între timp voie unei societăți să se refacă cu toate structurile vechi ale sistemului. Întîmplător, am avut o discuție cu cineva aflat în structurile poliției, cu un grad destul de mare. A început prin a-mi reproșa că n-am arătat în film că în zilele Revoluției personalul milițienesc era marcat de frică. I-am spus: „Dom'le, de acord cu chestia asta, numai că eu nu am urmărit să refac zilele Revoluției, starea unor personaje sau a unor categorii sociale stricte. Pe mine m-a interesat societatea românească pe termen mai lung. Pentru că, după o săptămînă sau o lună și jumătate, cînd toți cei cărora le fusese frică în zilele Revoluției au realizat că nu este nici un pericol, frica le-a trecut și ei au redevenit, bine mersi, aceiași”. Asta este „marea realizare” a regimului Iliescu: el a reabilitat psihologic, a resecurizat psihologic, categorii întregi de oameni care erau instrumentele represiei. Ei au ajuns în concluzia logică că sînt indispensabili și se comportă ca atare. De la organele de ordine, cu mentalitate de organe de presiune, s-a trecut la managerii ș.a.m.d. „Dom'le, tot noi, care am făcut, sîntem cei importanți, doar n-o să vindă aștia care n-au experiență” – spun ei. Dar care este experiența lor nu se mai întrebă nimeni. Sau se întrebă în zadar. Acum această structură devine o piatră de moară pentru Iliescu. El este prizonierul nu al celor cu care a pus mina pe putere, ci al unei structuri sociale restaurate. Starea de fapt constă în refacerea unei structuri cu tot ce ține de organele de ordine, ca mentalitate. În această întîmplare, mentalitatea mi se pare importantă, pentru că nu există instituții ca atare, ele există prin oameni. Ne izbim zi de zi de forța de rezistență a oamenilor prin mentalitate. Și de aici conflictele, pentru că s-a dat gir unei mentalități de imobilism, să ne prezervăm situația, așa nenorocită cum este, să nu vină instabilitatea, șomajul și toate celelalte. Deci, o dată cu oamenii veniți la putere în Decembrie '89, ce ai ales? Ai ales fundătura. Societatea românească – prin cei care și-au asumat răspunderea conducerii ei – n-are un proiect. Are aranjamente, dar asta-i altceva. Către ce se îndreaptă această societate? Aceasta este starea de fapt. Important în filmul meu este personajul anonim, omul, românul, care plătește oalele sparte. Și asta cam de mult. Cristian Tudor Popescu (de la Adevărul) mi-a reproșat că i-am acordat securistului șansa de a se recupera sinucîndu-se. Mi-a spus că, așa cum l-a interpretat Răzvan Vasilescu, securistul Mureșan este un personaj care neapărat trebuia să trăiască, pentru că asemenea inși supraviețuiesc, sînt în Parlament etc. I-am răspuns: „Dom'le, posibil. Numai că eu am încercat să priveșc sistemul, instituțiile statului totalitar. Deasupra a orice se află instituția, sistemul, iar individul, chiar și un securist în ultimă instanță, este sacrificat, pentru că instituția să iasă bine. Ce importanță un om, în ultimă instanță? Dă-l dracului! Or, mie mi s-a părut foarte important că noua Putere avea nevoie de blazonul instituției. Și pentru a păstra

blazonul instituției, îl sacrificăm și pe securist, dacă n-a fost suficient de abil și de șmecher. Iată una dintre mentalitățile la care m-am gîndit. În al doilea rînd, eu înclin să cred (conform a ceea ce am învedat în decursul timpului de la marii autori) că trebuie să-i dai oricărui personaj o șansă, chiar și celui odios. În ultimă instanță, și el are dreptul la redempțiune. El, prin destinul care îi este hărăzit, poate să o câștige prin liberă alegere. Eu m-am erijat aici în creator și prin destin i-am fasonat lui Mureșan, securistului, această șansă. De ce? Aici a acționat un complex invers: am spus să nu facem victime previzibile, nici odioși previzibili. Să vedem în ce măsură poate că unii dintre ei n-au fost fundamental odicioși, ci la un moment dat s-au trezit într-un angrenaj și nici ei n-au fost conștienți că erau de odioși sau de jigodii” ș.a.m.d.

Sau, fiind odios, totuși le-a fost frică de ce li se poate întîmpla, pentru că este firesc să-ți fie frică, nu?

Oana Pelea și Răzvan Vasilescu (scenă din film)

Există apoi în film o anumită ambiguitate. Soției lui i s-a spus că s-a sinucis, ea n-a avut voie să deschidă coșciugul, deci nu putem ști de s-a întîmplat de fapt. Putem oricînd să-l descoperim pe Mureșan în Africa de Sud cooperînd elicopterul Puma. Nu poți să știi.

Regimul Iliescu a sacrificat la vedere o parte a Securității ceaușiste. Există o listă impresionantă, pe care toate marile cotidiene au reprodus-o după moartea pilotului lui Ceaușescu, Vasile Malajan.

Aici este și cinismul programat, mai mare, mai odios, al celor care au oferit opiniei publice aceste victime. Pentru că asta e mentalitatea: ce contează?

Iar una din marile lovituri emoționale ale filmului este inclusiv vizita Albertei, proaspăt ieșită din închisoare, la familia Malajan; ea află că cel ce a violat-o s-a sinucis, iar nevasta lui, îndurerată, pare să creadă că s-a avut ca soț pe omul cel mai cumsecat. Și poate că ei așa a și fost așa, printre alii săi.

Identificarea cu ființa umană anonimă

Ea își pledează cauza omenește și spune: „De ce să i se întîmple asta toamăi lui, el care n-a făcut nimic rău la nimeni!”. Eroina mea, Alberta, nu este în cea mai bună ipostază, cu burta la gură, progătită să spună: „Eu sînt cea pe care ai violat-o! Uite ce mi-ai făcut! Vreau să știe și familia ta ce mi-ai făcut!”. Și în fața acestei surprize, sigur că nu mai are ce spune, își duce mai de-

parte destinul. Alberta nu este o eroină, am vrut-o mai degrabă ca un om peste care dau întîmplările și care în acel moment alege din instinct. Singurul moment în care ea decide este cînd hotărăște să păstreze copilul. Am încercat aici să pun problema unei mame care simte în ea viața și care este pusă în această situație de a o sacrifica. Eu cred că trauma pe care o suportă o mamă, chiar cînd ea decide să scoată copilul, este una pe care numai ea o știe și o duce cu ea în mormînt: sînt lucruri care nu se mătură, dar în coșmarurile unei mame care și-a sacrificat cu bună știință copilul apar. Acolo este problema de opțiune, nu a individului social, ci a ființei. Acolo este o alegere a ființei. Deci filmul – mă rog, povestea – m-a constrîns pe mine să-mi pun anumite probleme pe care la alte filme nu mi le-am pus. Uneori, probleme fundamentale, de viață, ale ființei omenești te pun de situația de a te identifica mai mult cu anonimul ființei umane și mai

puțin cu ființa socială mai mult sau mai puțin reprezentativă. Partea aceasta ține oarecum de creștinism, în sensul lui Hristos, care își asumă suferința pentru care a fost născut. Unul dintre oamenii la care m-am raportat mereu a fost tatăl meu, care, fără să fie cu nimic deosebit, pentru mine a întrupat o generozitate înnăscută. Ea a iradiat pentru toți cei care l-au cunoscut. Și mi-am dat seama că Dumnezeu lasă așa, din cînd în cînd, în cîte un astfel om – sînt destul –, care-și asumă ei mizeriile, neputințele altora dintre noi, prin bunătatea cu care se naște. Fără să fie un fervent creștin (sînt creștin, cred într-o Providență, dar nu mai mult), sînt momente în care încep să mă întreb dacă Dumnezeu, ideea de Hristos nu reprezintă și așa ceva, mai omenească, decît abstracțiunea care ne este inoculată prin educație. Pentru că atîta timp cît Iisus Hristos rămîne o abstracție, el nu reprezintă nimic. Încercarea mea cu acest film este (din punctul meu de vedere) o mină întinsă, o dorință de dialog. Chiar dacă cealaltă parte mă refuză, nu-mi răspunde, mîna mea rămîne în continuare întinsă.

Filmul este făcut cu o foarte mare economie de mijloace. Probabil, din cauza aceasta lumea se încarcă de emoție și, după ultima secvență, spectatorii aplaudă, ceea ce este rar într-o sală de film. Și oamenii ies afară cu această emoție pe care am resimțit-o și eu. O altă scenă semnificativă este la Cimitirul Eroilor: întîlnirea Albertei, martora, cu tatăl primei victime, adolescentul rănit în noaptea de 21 decem-

brie și executat de securistul Mureșan în spital, imaginea victimei, declarațiile. Tatăl este un militar, cu grade înalte, un general, un personaj important, cu o figură plăcută, îndurerată și neiertătoare. După atîția ani, el tot nu acceptă că fiul său s-a putut afla în stradă și de aceea nici nu vrea să i se povestească cum a murit. Alberta, urmărită de imaginea fiului, victima declarațiilor, încearcă să-i spună, apoi rămîne doar cu o întrebare: „Nu vrei să știi cum a murit fiul dumneavoastră?”. Și atunci, spectatorul își aduce aminte că adolescentul, grav rănit, a putut să-i șoptească un număr de telefon și parca, o dată cu el, a îngîmbat: „Numai mamei...”. Dar în acea clipă, spectatorul face conexiunea și construiește astfel biografia propriei victime.

Eu sînt un mare adept al corespondenților: adică în ce măsură găsești un anumit fapt revalorificat într-un alt viitor moment. Mai este un lucru pe care eu l-am vrut corespondent – problema copilului. Adică rîbulul ei, doctorul Andrei, vrea să aibă un copil de la ea. Ea i-l refuză, dar copilul vine altfel: violent, nedorit. Ea îl întreabă: „De ce n-ai vrut pînă acum să ai un copil cu mine și vrei acum?”. Și chiar dacă el se indignă, plecînd, simte că de fapt a fost iarăși mic, măruț. Adică între a avea un copil de la un laș și un meschin și a veni un copil în condiții violente, poți să știi cum e mai bine? Nu mai are importanță, pentru că aici vine prin violență, acolo venea prin ceva mult mai acceptabil, dar mult mai odios – venea din alibiune, din frică, din dorința de a se aranja lucrurile, de a „Hai, dom'le, să fie bine!”. Adică era mai murdar. Așa e violent, e respingător, dar altminteri era mai murdar. Cel puțin eu am acceptat versiunea violentă, poate să aibă și semnificația pe care eu nu o ascund că mi-am dorit-o: că societatea, așa cum este ea, posttotalitară, este direcționată tot de cei care au asigurat pirghiile totalitarismului. Și, pînă la urmă, ei înălmîncează și cum trebuie să fie societatea viitoare. Pînă la urmă și dreptul de decizie al viitorului le aparține – aici este durerea acestei societăți, după mine. Asta este teribil de dur, mai dur decît actual fizic: este cîmplut că această societate pe care ne-o dorim este de fapt inoculată cu toate mentalitățile trecute.

Între altele reproșuri aduse filmului tău este că noi nu de o ficțiune, ci de un documentar despre Revoluție am avea nevoie.

Nu-mi dau seama în ce măsură mai poate fi astăzi realizat un documentar pe această temă.

Crezi că s-au șters mare parte din urme?

Da, s-au șters. Și dacă mai sînt, sînt bine ținute sub obroc și nu va avea nimeni acces la ele. Poate unii au ajuns mai demult la concluzia la care ajunge filmul meu. Aici nu am a polemiza cu nimeni. Am a polemiza însă cu cei care cred că știu totul dinainte. Sînt oameni despre care ai sentimentul – cînd îi vezi, cînd îi auzi, cînd li citești – că ei știu totul dinainte. Nu-mi plac acești oameni, este un alt fel de suficiență. Mie mi se pare că intelectualitatea românească, „intelligenția”, a întretînut și întretine o prăpastie între ea și restul poporului. Nu sînt adeptul narodnicismului, nici al poporanismului, nici al tuturor formelor aștora, dar cert este că undeva există o eternă prăpastie între elită și rest. Și atunci vin și ocupă acest spațiu demagogii și profitorii. Iar intelectualitatea rămîne totdeauna izolată sus (crede ea), nu știu dacă sus sau departe. Iar restul populației se simte desprețuită, stigmatizată, trasă de urechi ș.a.m.d., de o intelectualitate care se crede mult prea deșteaptă și în afara societății românești.

Mitropolit NICOLAE CORNEANU

Hristos Domnul este cu noi

Marile praznice bisericesti, dintre care Nașterea Domnului, Anul Nou și Boboteza ocupă un loc de frunte, sînt pentru orice creștin prilej de a cugeta, mai mult decît altcînd, la Dumnezeu, la lume și totodată la rosturile proprii. Într-ajutor vine și atmosfera sărbătorească a zilelor respective, care îmbie cu putere să fie adîncită „*taina cea ascunsă din timpuri veșnice*” (Romani 16, 25).

Și iată-ne acum tocmai în vremea cînd, pătrunși de sînt fior, încercăm să deslușim cu luminată pricepere vreața Tatălui ceresc, care și-a trimis pe unicul Său Fiu în lume, pentru ca, intrupîndu-Se și asemenea nouă făcîndu-Se, să ne mîntuiască. Evangheliile ne descriu amănunțit cum s-a petrecut înomenirea Cuvîntului.

Totul s-a întîmplat „*potrivit rânduielii*”. La vremea sorocită, Maica Domnului a dat viață unui Prunc, care însă în loc de laogăni avu parte de o sărăcie și de friguroasă iesle, care în loc de bună primire fu amenințat cu moartea, care în loc de pace și liniște trebui să înfrunte prigoană nemiloasă.

Zadarnic au venit magii călăuziți de stea să-și deșarte bogatele vistierii la picioarele Noului Născut, zadarnic păstori L-au înconjurat cu dragostea lor, zadarnic ingerii cîntau: „*Mărire într-o cea de sus lui Dumnezeu, pe pămînt pace, între oameni bunăvoință*” (Luca 2, 14). În ciuda a ceea ce era firesc, însă asemenea nouă i-au căutat răul, Lui, care era fratele lor.

Puteam-vom rămîne nesimțitori în fața sărăciei, a vrăjmășiei și a urii declanșate care-L amenințau atunci pe „*Fiul Omului*”? Sufletul nostru este cuprins de durere la vederea acestui spectacol, mai ales că El intruchipează, potrivit înțelegerii creștine, pe omul care, de-a lungul vremii, n-a fost lipsit de aceleași neajunsuri.

Există, într-adevăr, o asemănare izbitoare între soarta dumnezeiescului Prunc și aceea a fraților Săi, oamenii.

Sărăcia, vrăjmășia și ura pe care le-a avut de înfruntat Domnul din clipa venirii Sale pe lume prefigurează, într-un anumit fel, soarta oamenilor careia aparținem. Nu e vorba aici de un destin cu neputință de schimbat, ci de constatarea unei stări de fapt ce trebuie să înceteze într-o bună zi pretutindeni, chiar și acolo unde se mai întîlnește sub o formă sau alta.

Că Iisus Hristos Domnul se ascunde în dosul celor în lipsuri și a celor năpăstuiți, ne-a spus-o chiar El însuși: „*...flămînd am fost și Mi-ați dat să mîncîc, însetat am fost și Mi-ați dat să beau, străin am fost și M-ați primit, gol am fost și M-ați îmbrăcat, bolnav am fost și M-ați cercetat...*” Și încheierea: „*...Intruclt ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut*” (Matei 25, 35-36 și 40).

Cine nu-și dă seama că neajunsurile pe care El le-a îndurat din chiar clipa nașterii s-au continuat răsfrîngîndu-se asupra altora asemenea Lui peste veacuri? Oare nu există și azi atîția oameni lipsiți de adăpost și de îmbrăcăminte, atîția care pier din pricina foamei și a mizeriei?

Mai mult însă: dacă pruncul Iisus a fost vrăjmășit de cum s-a ivit printre noi, alții apoi au avut și au încă de îndurat minia semenilor. Se mai întîlnesc dintre aceia care, gîndindu-se doar la interesele lor și neocotînd pe cei ce le sînt frați, sînt gata să le ia pînă și supremul bun ce-l au: viața. Iar pînă să ajungă aici, li nesocotesc cu sînge rece și li lipsesc de tot ce ei înșiși doresc cu înfocare să aibă.

În cele din urmă, așa cum oarecînd Irod s-a apucat să ucidă pruncul născuț deodată cu Iisus ca astfel să-L piardă și pe El, nu se dau în lături de la a provoca măceluri și războaie pentru a-și împlini astfel nesăbuitele porniri!

Isteria, după cum constatăm, se repetă în chip izbitor, reînnoind în laturile ei neguroase întîmplările de la nașterea Mîntuitorului. Aceeași istorie ne este însă martoră că răul nu poate dăinui și că mai devreme ori mai tîrziu va fi biruit de bine.

Dumnezeu n-a voit ca pruncul Iisus să piară nici de sărăcie, nici din pricina urii, nici de sabia vrăjmașilor. El a supraviețuit ca semn al izbîndirii spre care e chemată omenirea. Iar vremea ce trăim ne oferă nenumărate semne că soarta lumii nu este sortită pierii. Dimpotrivă, există azi condițiile necesare pentru ca orice om, indiferent de neamul, culoarea sau țara cărora aparține, să trăiască mulțumit și fericit, îndestulîndu-se de bunurile ce-i sînt puse la îndemînă spre a le folosi. Predicile ce mai dăinuiesc pot și trebuie să fie înlăturate, în acest scop făcărîns revenindu-l obligația de a depune necontenite strădanii.

Partea ce revine închinătorilor lui Iisus într-o asemenea generală opintire de înfăptuire a mai binelui constituie o datorie de conștiință de la care nimeni nu are dreptul să se sustragă. E ceea ce trebuie să înțelegem și noi, alăturîndu-ne celor care își aduc contribuția la așezarea lumii pe temelii trainice ale unei vieți noi, din care să fie înlăturate sărăcia, împilarea, ura și lupta fraților, întreită. Făcînd așa, vom împlini cuvîntul apostolesc care zice: „*Să vă puneți toată învia ca să trăiți în liniște; să faceți fiecare ceea ce are de făcut și să lucrați cu mîinile voastre, precum v-am dat poruncă*” (I Tesaloniceni 4, 11).

Încă o dată de praznicele actuale ne-am strîns împrejurul ieslei în care s-a născut pruncul Iisus, a rîului Iordan unde El a fost botezat de Ioan, înainte mergătorul Domnului. Mingliați sufletește de siguranța rămîinerii Sale printre noi – iar înțelesul praznicelor noastre tocmai aceasta ne arată –, nu vom uita de toți acei semeni împotriva cărora uneltesc noi irazi firă de milă. Rugăciunea și doririle noastre intrupate în fapte li însoțesc cu nădejdea tare că Dumnezeu va orîndui în așa fel lucrurile ca pînă la urmă să izbindească viața, dreptatea și binele.

Recunoșcători pentru darul de Sus ce ni se oferă, privim cu încredere spre anul ce începe, convingîți că „*mîla și ade-vărul se vor întîmpina, dreptatea și pacea se vor săruta*” (Psalmul 84, 11).

DANIEL VIGHI

Sărbători uitate

Pe cînd copilăream prin micul orașel de pe malul Mureșului, între granița istorică a Banatului cu Ardealul, îmi amintesc că am fost doi ani la rînd cu „*Steaua*”; pregăteam cu cîteva săptămîni înainte un ceva anume din placaj, sub forma unei stele mari, împodobită cu staniol. Înăuntrul cutiei aceleia cu cinci colturi aveam o baterie electrică ELBA cu un beculeț mic și o reproducere colorată cu Nașterea: era desenată acolo ieslea, boii, Pruncul și ciobanii cu magii alături, cu turbane mari, la care mă uitam fascinat de exotismul înfățișării lor. Pe urmă făceam lobby pe lângă episcopul bisericii ca să primim „*stihare*”, un fel de halate galbene care aveau pe spate o cruce și care se foloseau pe la sărbători și la înmormîntări. Nu mai știu ce reprezentam noi îmbrăcați așa, aveam un fel de bețe lungi, propițe la un capăt într-o stea împodobită de raze din lemn aurit, iar în mijloc era pictat capul unui înger între două aripi ca de gîscă. Stăteam sprijiniți de instalația aceea, căreia i se spunea „*răpida*”. În alaiul din noaptea Învierii, îl însoțeam pe preot de-a dreapta și de-a stînga. La fel se petreceau lucrurile și pe la înmormîntări, atunci primeam pentru osteneala noastră, drept pomana, un corn, o monedă de cinci lei și o batistă legată de bățul acela. Așadar, ca să putem merge cu „*Steaua*”, aveam nevoie de stihare, de o coroană din carton poleit, mai erau și magii cu turbane și șalvari fanarioți. Purtam cu noi și o șubă ciobănească, pe care o întindeam jos în casa omului. Lucrurile astea mi le mai amintesc, restul le-am uitat, nu le mai știu. Îmi amintesc vag frînturi, imagini disperate: cutia de placaj sub formă stelată, becul, reproducerea colorată, săbiile, strigătul cu Irod și ciobanul tolnănit nefiresc în casă, pe bundă, între masa și patul gospodarului sau în coridor. Unul dintre noi, un mag sau Irod, era casierul, strîngea banii; cu o anume ceremonie țepănă, spuneam cele ce trebuiau spuse în atare împrejurări și afară verificam bancnotele la lumina becului și mergeam mai departe. Mai tîrziu, am încercat o variantă cu „*Plugușorul*”: am făcut rost de un bici lung, avînd la capăt un mînuș de fire de cîneșă cărui li spuneam „*pleasna*”. Și cum tocmai apăruseră televizoarele, am văzut în reportajele cu Anul Nou înși care trăgeau de un fel de butoiș cu o membrană și cu o ață făcută mînușchi. Am construit și noi o chestie dintr-asta, căreia i se spunea „*buhai*” și scotea un zumzet continuu, un bîzîit ca de mașină la ralanti. N-am prea avut noi succes cu „*Plugușorul*”, oamenii păreau uimiți să ne

vadă pe la porți cu alaiul acela al nostru copiat de la televizor; cu oarecare simpatie am fost primiți la Casa Armatei, se organiza acolo revelionul; ne-au invitat în mijlocul sălii, printre mese, așa că amicul nostru mai tuciuuri care mînuia bigul era cît pe ce să răstoarne sticlele de pe masă. Pe urmă am priceput de ce nu erau oamenii prea entuziasmați de minispectacolul nostru: textul „*Plugușorul*” îl copiasem din *Știința pionierului* și în versurile lui era vorba de fericirea din ceapă; de aceea, un uicî mai băut ne-a scos afară din curte, ne-a spus-o verde în față că n-are chef de noi și de colectivă.

Cu trecerea anilor, am avansat, am organizat corala tinerilor și făceam repetiții acasă la Hanți Breier, eram prin clasa a zecea, a unsprezecea de liceu, și Hanți scotea vin într-un porac. El cînta la gîtară și noi îl urmam înconșanși pe două voci. Profesorul de muzică Klekner de la liceu încerca să ne armonizeze anarhia muzicală, era în pragul penei și stătea cu noi la vin și la o țigară. Profesorul ăsta al nostru trăiește și astăzi, are peste optzeci de ani și vine săptămînal în Timișoara și dă ore de clarinet în sediul episcopiei catolice.

În seara de Ajun, mergeam înarmați cu armonia muzicală cîștigată la Hanți și cîntam pe la geamurile fetelor, altelei intram în casă și ne alungam frigul din oase cu vin, așa încît, pe cum înaintam în noapte, ne răsărnam pe străzi și vorbeam tare și cite unul mai responsabil căuta să ne disciplineze entuziasmele stîrnite de vinurile amestecate cu care pofteam ani mulți și sănătate gazdelor.

Au trecut de-atunci ani destui, două decenii și mai bine, toate s-au involburat într-o trecere iute, nu mai știu dacă o mai fi rămas cineva dintre ăștia tineri să umple liniștea nopții de Ajun cu cîntări și strigăte infundate. Ceea ce îmi mai trece prin minte este o imagine din prima copilărie: la o casă din vecini, sprijinit de geam, cînta uica Nuca o colindă tare lungă și foarte veche care nu se mai sfirșea. Îmi amintesc cît de frumos nîngea și cum urmăream fulgii mărunti plutind în dreptul becului de la stîlpul din stradă. Bătrînul Nuca, un amărît care tăia lemne pe la oamenii pentru o bucată de slănină și un păhărel de țuică, nu se mai oprea din cîntat și, cu toate că era alb de zăpădat, li zicea înainte și nu mai știu dacă vecinii l-au omenit sau nu cu un păhărel de țuică, cu zahăr ars în prag de sărbători uitate. De bună seamă că i-or fi răspîțit ei colindul acela lung, mormăit în geam, sub o ninsoare pe care n-o mai pot spune.

OCTAVIAN PALER

Între naționalismul de groată și „europenii“ de nicăieri (adică între C.V. Tudor și Gabriel Andreescu)

VI

Pun capăt polemicii mele cu d-l Gabriel Andreescu, avînd un gust amar. M-am ales cu destule adversități, în acești ani, din pricina dorinței de a spune ce cred și nu mă obliga nimeni să umplu șase pagini din revista „22” cu nedumeririle mele, în loc să-mi văd de cele cincizeci de pendule pe care un personaj din cartea la care lucrez încearcă să le „disciplineze” pentru a le silii să bată la unison. Dar se vede că sînt bicururi pe care îmi e cu neputință să le includ în „înțelepciune”.

Probabil, asta mă face să nu înțeleg nici ce anume îl deranjează pe d-l Andreescu în sintagma „biserică națională”. Că i se atribuie acest caracter Bisericii Ortodoxe? Sau caracterul în sine, adică termenul „național”? Socotește depășită, anacronică, ideea de „biserică națională”? Sau mai confundă o dată „național” cu „naționalist”? În ce mă privește, consider că, azi, chiar mai mult decît în secolul al XIX-lea, Biserica Ortodoxă ar avea datoria să acționeze ca „biserică națională”. Și nu în sensul, restrictiv, de monopol religios (în treacă făcîndu-se socot ne-națională ostilitățile arătate Bisericii greco-catolice). Am în vedere altceva, și anume interesul național.

Înălții păstori ai Bisericii ar trebui să-și dea seama, cred, că șirul nesfîrșit de așteptări și de parasitate, prezentat cu ostentație de Televiziune, fiindcă „spectacolul politic” vrea să-și anexeze, acum, „spectacolul religios”, are tot atît de puțin de-a face cu misiunea națională a Bisericii cît au de-a face cu patriotismul caricatural festive, de genul celui ce a transformat în kitsch aniversarea bătăliei de la Calugăreni. N-aș vrea să reiau aici ce-am spus în *România liberă* în legătură cu „fața dinspre istorie a Bisericii” (texte care, spre regretul meu, au provocat grimase pe unele fețe bisericesti), deplînd faptul că o parte a clerului are tendința de a înclina spre un „naționalism ortodox” din ură (creștină?) contra „naționalismului catolic”. Mă mărginesc să semnaliez două moduri în care Biserica își poate trăda menirea de „biserică națională”. Unul este de a urma, cu cădelnița în mînă, demagogia partidelor extremiste sau de a-și oferi altarele unui regim antinațional, cum este, după opinia mea, actualul regim oligarhic din România. Altul este demonizarea Occidentului într-un moment în care e absolut esențial pentru noi să ne integrăm în structurile europene. Ne place, nu ne place, Europa apuseană este catolică și protestantă. Și ce vrem? Să ne ferim de ea ca de Satana? După o jumătate de veac, avem, în sfîrșit, șansa, nesperată, să ne desprindem din pinza de păianjen a consecințelor celui de-al doilea război mondial. Or, un „naționalism ortodox”, opus „naționalismului catolic”, ar juca, în plan religios, *mutatis mutandis*, rolul pe care l-au jucat, în plan militar, Tratatul de la Varșovia și, în plan economic, CAER-ul. Își pot dori, oare, nostalgicii de la Moscova și nostalgicii de la noi un ajutor mai prețios? Și nu e acesta un motiv pentru a dori ca Biserica Ortodoxă să nu se lase antrenată în asemenea combinații, potrivnice interesului nostru național, să fie o

„biserică națională”? Fără să-mi placă „naționalismul catolic”, mă tem de un „naționalism ortodox”, care ar ridica între noi și Europa apuseană un „zid al Berlinului”, sfințit pe deasupra. Cum mă tem și de preoții care cochetează cu Vadim și Funar.

O ispită refuzată

N-aș vrea să las impresia că știu bine ce deosebește un european de un asiatic sau de un american. Nu știu. Într-o vreme, am crezut că Narcis nu putea fi decît un mit european și că, deci, Europa are cultul individualului. Pe urmă, a trebuit să consimt că ambele ideologii care au înrolat spiritul gregar împotriva individualului, în acest secol, nazismul și comunismul, au fost puse la cale pe continentul nostru. Mai tirziu, încercînd să-mi explic ostindia cu care americanii cumpără „antichități” prin bănuiala că, astfel, ei cumpără poate, inconștient, „trecut”, mi-am zis că moștenirea Europei îi dă europeanului, pe lângă oboșală, și o anumită consistență. Dar ce vechime au tradițiile Europei pe lângă cele ale Asiei? În fine, gîndindu-mă că miturile moderne cele mai cunoscute, Don Juan, Don Quijote, Hamlet și Faust, s-au născut în Europa și au devenit, tot în Europa, teme recurente, mi-am spus că Iubirea, Iluzia, Melancolia și Absolutul sînt muze europene chiar dinainte de Molière, Cervantes, Shakespeare și Goethe. Numai că a fost suficient să mă gîndesc, apoi, în plictiseala ce te încearcă, uneori, în neutrala (nu doar politic!) Elveție sau la alcoolismul „civilizat” din țările nordice pentru a-mi pieri cheful să simplific. În plus, Europa de azi nu mai e cea în care se călătorea cu diligența, gloria răsfățată sălile de concert, iar educația metafizică se face doar în universități, pentru cei interesați. În aceste condiții, ce înseamnă „mentalitate europeană”? Ce înseamnă „standard european”? Să iau un exemplu. D-l Andreescu e supărat pe pudibonții din parlament care au ce au cu homosexualii. În principiu, pot să-l înțeleg. Cum înțeleg și de ce Biserica nu poate aproba alt cuplu decît acela reprezentat de Adam și Eva (grav e altceva, că înălții noștri prelați se consideră datori să se agite pe această temă mai mult decît pe tema identității și europenității noastre). Dar de ce ar fi mai rea ipocrizia legistilor noștri care nu pot dormi din pricina homosexualilor decît ipocrizia profesorilor de la o universitate americană care au impus studiul lui Proust, a lui Oscar Wilde, a Emily Dickinson sau a lui Byron nu în contextul general al istoriei literare, ci în cadrul „literaturii devierilor sexuale”?

Pe de altă parte, n-am pretenția că „Occident” înseamnă doar Luvrul, Pascal, Nietzsche sau versul lui Tennyson care ne îndeamnă să ne agățăm de partea însoțită a îndoielii. „Occident” înseamnă, cu siguranță, și serialul „Dallas”, unde, pe parcursul a două sute și nu mai știu cite episoade, n-am zărit nici o carte. Ar fi stupid să

vedem, din Occident, doar bibliotecile sau doar băncile. Ce pot să spun e că Occidentul de care mă simt eu aproape diferă, probabil, fundamental de ceea ce înțelege d-l Andreescu prin Occident. Nu mi se întîmplă niciodată să mă gîndesc la d-l Martinez cînd zic „Occidentul”. Mă gîndesc la „inutilii” Montesquieu, Cervantes și Valéry, la un Occident capabil să-și judece și păcatele și performanțele, și aspirațiile și eșecurile, și nevrosele și orgoliile, umînd inteligența lui Voltaire cu pasiunea lui Rousseau ori oscilînd între ehe; un Occident care a înscris într-una din Constituțiile sale (cea americană) „dreptul la fericire”, dar care îmi dă, uneori, impresia că aleargă cu mijloace ultramoderne, ultraperfecționate, și din ce în ce mai repede spre nicăieri. Poate de aceea nu mi se pare „occidentală” tabuizarea a tot ce se află în Occident. Presupun că Franța n-ar mai fi Franța fără Descartes și că Descartes n-ar mai fi Descartes fără apelul la îndoielă. De aceea m-a ispitit gîndul să-i demonstrez d-lui Andreescu, și nu în glumă, că se sînt, poate, mai pro-occidentar decît domnia sa, întrucît extazierea sa în fața a tot ce este occidental e străină spiritului occidental: ea miroase, mai degrabă, a bizantinism convertit. Am renunțat, însă. Fiindcă alte lucruri mă interesează în această polemică, la urma urmei.

Cîteva concluzii

Eu nu țin să amestec interesul nostru de a ne integra în structurile europene și de a prelua tot ce e bun în civilizația occidentală cu disprețul pentru tradițiile noastre și identitatea noastră. După o jumătate de secol de silnicie, istoria noastră seamănă cu un palimpsest în care s-au suprapus mai multe straturi de mistificare. Și nu mi se pare normal să renunțăm la regăsirea stratului original, lipind rezoluțiile Consiliului Europei peste toate mistificările din acest palimpsest. Iată de ce, dacă nu mă miră antioccidentalismul visceral (și antinațional!) al unor Vadim și Funar (care, într-o democrație civilizată, unde politica nu se face, ca la cîrciumă, cu înjurături ordinare și gesturi obscene, ar dispărea rapid de pe scenă), nu reușesc să-mi dau nici o explicație plauzibilă pentru aerul de românofobie ce se degajă din idiosincraziile unor „europeni” de nicăieri. Și asta nu numai fiindcă, după opinia mea, un om normal are o singură „patrie”; restul sînt „țări”.

Să mă explic. Naționalismul „naționalismului de groată” nu intră în discuție. De fapt, „naționalismul de groată” n-are nimic de-a face cu naționalismul și, cu atît mai puțin, cu patriotismul. Un naționalist își iubeste țara, chiar dacă și-o iubește rău. Dar ce iubește „naționalismul de groată”? Nimic. În afară de „grota” personală. El nu e nici măcar „ultra”, „peste măsură”, cum se zice. E, pur și simplu, violent antinațional. Nimeni nu mă va convinge că ura față de alții (sovînism, xenofobie, antisemitism etc.) se trage din sentimentul național. Această ură vine dintr-un întinerire care vrea să parazitaze sentimentul național. Și nimeni nu mă va convinge că răcnetele anti-europene, antioccidentale, anti-NATO, ale celor ca

Vadim și Funar au ceva în comun cu „interesul național”. Din contră, ele sînt expresia furioasă a unei inconștiențe sau a unei megalomanii antinaționale.

Cu „europenii” de nicăieri, lucrurile sînt ceva mai complicate. Direcția spre care privesc ei e corectă: Europa, Occidentul, standardele europene. Greșită pare doar ideea lor că europenitatea se poate lipsi să fie „de undeva”. Neavînd o bază, „europenitatea” lor e ca un copac fără rădăcini. Dar teamă îmi e că a fi „european” de nicăieri înseamnă a nu mai fi, de fapt, european. Căci într-o Europă în care francezii sînt europeni din Franța, nemții sînt europeni din Germania, englezii sînt europeni din Anglia, ce fel de „europenitate” propun „europenii” de nicăieri? Una falsă, artificială. Noii „bonjuriști” nu au meritele „bonjuriștilor” din secolul al XIX-lea, care aduceau în Principatele române idei avansate din Franța. Bonjuriștii din secolul trecut nu repudiau naționalul, vroiau să-l ridice la nivelul altora. Noii bonjuriști procedează pe dos. Ei cred că se îndreaptă spre idei avansate dacă se lespadă de povara „națională”. Ei nu reprezintă versiunea modernă a „franțuziștilor”, chiar cînd vorbesc franțuzește. Sînt versiunea modernă a „turciștilor”, cu diferența că „turcii” lor nu înseamnă renunțarea la o religie, ci renunțarea la acea „de undeva” pe care se sprijină un european autentic. Sînt niște „turci” de tip nou, care nu poartă fes, ci un geamantan în care se găsește doar rufe, nu și amintiri.

De aici regretul meu că am lăsat ideea națională să fie confiscată (și speculată!) de indivizi ca Vadim și Funar. De aici tristetea mea că, fără voce, „europenismul” de nicăieri ajută, favorizează naționalismul de groată. Dncă naționalismul de groată e (și este) o batjocorire a naționalului, „europenii” de nicăieri nu înțeleg că „regăsirea Europei” trebuie să se potiece simultan cu „regăsirea României”. Că un popor poate dispărea din istorie nu doar pierzîndu-și teritoriul, ci și pierzîndu-și sufletul. „Europenii” de nicăieri și, mai ales, avocații lor din oficiu par să considere identitatea națională un soi de bagaj inutil, ce trebuie lăsat la intrarea în Europa, ca la recepția unui hotel. Or, eu nu cred că Europa e un „hotel”. Aici e miezul neînțelegerii noastre, d-le Andreescu. Nu mi se pare că trebuie să ne ducem în saloanele europene îmbrăcați în itari, cu sarici pe umeri, cîntînd din bocjume sau chiulind, dar nici că n-are importanță ce părinți am avut. Iată ce mă separă de dumneavoastră și de cei care vă împărtășesc ideile. În drum spre Strasbourg ori spre Bruxelles, eu nu vreau să uit că sînt fiul unor țărani de la poalele munților Făgăraș și că, undeva, la marginea unui sat, într-un cimitir năpădit de iarbă, se află niște morminte care nu s-au cicatrizat niciodată în memoria mea.

P.S. Pe d-l Andrei Cornea îl pun pe gînduri dorința mea de a deveni europeni din România, nu „de nicăieri”. Mărturisesc că și pe mine mă pune pe gînduri ideea sa că a avea „rădăcini” într-o „țară” e o chestie de „dreapta” (!). Și cum, de mai multă vreme, mă lovesc de o stranie balanță cu un singur talger, îmi închei, doar provizoriu, nedumeririle.

Legea învățămîntului

- Moderator H.-R. PATAPIEVICI -

Legea învățămîntului continuă, nu fără temel, să provoace dezbateri. Revendicările studenților au fost acceptate parțial, ce s-a cîștigat la Camera Deputaților s-a pierdut la Senat. Pe de altă parte - punînd între paranteze revendicările maghiare, amplu dezbătute -, Legea are multe alte aspecte contestabile care nu au ajuns în prim-planul dezbaterii. Iată motivele pentru care GDS a organizat, joi 23 noiembrie 1995, o masă

rotundă din care vă prezentăm acum o primă parte. Au participat: Andrei Cornea, Liviu Papadima (lector la Facultatea de Litere București), Mircea Fionta (profesor la Universitatea București), Emil Constantinescu (rector al Universității București), Gheorghe Ștefan (fost ministru al învățămîntului), Mihai Șora (fost ministru al învățămîntului), membri GDS, studenți, ziaristi și alții.

Absenții

H.-R. Patapievici: Sînt dezolat să vă spun că cei mai mulți dintre invitații noștri nu au venit. Îi voi cita ca la catalog, pentru că este o chestiune publică, care, cu puțin timp înainte, s-a soldat cu un conflict social. În el au fost implicate forțe sociale semnificative din societatea românească. El a beneficiat de un incident regretabil, în care violența instituționalizată s-a manifestat prin intervenția în forță a trupelor Ministerului de Interne împotriva studenților demonstrați, care erau pașnici. Sînt deci absenți: Liviu Maior (ministru al învățămîntului), Ion Neacșu (director general în Departamentul pentru reforma învățămîntului), Emil Tocaci, Andrei Țugulea și Tiberiu Ladislav (Comisia pentru învățămînt a Senatului), Romulus Dabu, George Crin Antonescu, Gheorghe Sălăjan, Alexandru Breznicianu, Petre Turlea (Camera Deputaților). De la Comisia juridică de disciplină și imunități a Camerei Deputaților lipsește George Stancov. Lipsesc de asemenea domnii Cristian Urse și Antonie Popescu de la Liga Studenților, liderii mișcărilor studențești de acum o lună, care fuseseră invitați pentru a prezenta o situație bilanț cu trei puncte: 1. Ce și-au propus studenții; 2. Ce obiective au fost atinse; 3. Evaluarea critică din perspectiva atitudinii lor de viitor.

Nu sînt un partizan al învățămîntului gratuit de toate gradele

Andrei Cornea: *Legea învățămîntului este o lege organică esențială.* Ea ar trebui să rezulte în urma unui consens al majorității grupurilor și forțelor politice interesate. Din păcate, *Legea învățămîntului s-a realizat la noi (ca și Legea caselor naționalizate sau Legea de amendare a Codului penal)* în urma unui proces de decizie unilateral și pe care majoritatea guvernamentală a căutat să le impună apoi prin mecanismul mașinii de vot. Probabil că nu din întîmplare, procedura s-a izbit de diverse dificultăți și, la numai cîteva luni de la promulgare, ea a fost contestată vehement de studenți. Simplul fapt că modificările propuse de ei au fost acceptate arată deficiențele sistemului nostru de dezbateri publice prealabilă. Cred că ar fi fost mai înțelept să avem de-a face cu o lege mai scurtă. Ea are în forma actuală 185 de paragrafe, dintre care unele sînt foarte lungi. Ea vrea să reglementeze cum trebuie să învețe copiii, ba chiar ce trebuie să învețe, cu ce finalitate ș.a.m.d. Primul punct deficitar este intenția vădită de a spune

ce trebuie să facă învățămîntul, care este menirea lui etc., lucru cu atît mai delicat cu cît, în această eră postindustrială, modificările sînt atît de rapide și de structural fundamentale,

H.-R. Patapievici

încît e greu să crezi că o astfel de lege poate rezista în toate detaliile multă vreme. Dacă acceptăm că în condițiile actuale ale României era necesară o lege mai explicită pentru a evita un anume arbitrar din partea organelor competente, ar trebui să înțelegem din această lege caracterul ei profund reformist. Citind-o în ansamblu, ai însă sentimentul unei legi care determină reproducerea fără schimbări esențiale a actualei mentalități la nivelul populației adulte a țării pe care o dorește preluată de către generațiile viitoare. Lucrul acesta este cel mai evident în capitolele dedicate învățămîntului preuniversitar, cît și în capitolele dedicate organizării teritoriale. Am să mă refer la cîteva elemente de ansamblu, cel puțin confuze. Nu s-a dorit existența unui drum care să ne îndepărteze de teritoriile pe care le cunoșteam pînă acum. Există niște chestiuni de formulare, nu chiar întimplătoare, concepute în așa fel ca să răpească legii orice claritate, permițînd abuzuri. Iată art. 7, paragraful 1: *„Învățămîntul de stat este gratuit. Pentru unele activități se pot percepe taxe în condițiile stabilite de prezenta lege”.* Eu personal nu sînt un partizan al învățămîntului gratuit de toate gradele. Cred că era mai bună formula în care învățămîntul superior, în principiu, ar fi presupus niște taxe plătite de toată lumea în mod egal, modice, care ar fi permis, probabil, o mai mare autonomie financiară a universităților. Dacă însă legislatorul

opta pentru ideea unui învățămînt gratuit, el așa trebuia să fie. Într-o a doua frază sînt introduse excepții care distrug însăși ideea gratuității. De fapt, s-a dorit o formulă demagogică, populistă: *„Învățămîntul de stat este gratuit”,* după care ea a fost corectată imediat, fiindcă în condițiile actuale legislatorii și-au dat seama că nu o pot susține. În art. 8 se vorbește despre limba de predare și se spune așa: *„Învățămîntul de toate gradele se desfășoară în limba română. În fiecare localitate se organizează și funcționează clase cu limba de predare română (...) dreptul persoanelor aparținînd minorităților naționale de a învăța limba lor maternă și dreptul de a putea fi instruite în această limbă sînt garantate în condițiile prezentei legi”.* Faptul de a putea învăța limba maternă este introdus pe ușa din dos, ca un fel de excepție. În art. 9, la paragraful 1, se spune că: *„În învățămîntul primar religia este disciplină obligatorie”.* Problema este complicată, iar părerea mea este că societatea românească are datoria să facă opțiuni limpezi, chestiunea fiind aceea a separării statului de Biserică și a recunoașterii libertății de conștiință pînă la capăt.

Istoria românilor sau Istoria României?

Art. 10, paragraful 3, zice: *„Istoria românilor și geografia României se predau și se examinează în limba română”.* Este vorba de formula „Istoria românilor”. Pînă acum cîteva ani, manualele se numeau manuale de „Istoria României”. Chestiunea nu e lipsită de importanță, pentru că, în conceptul mai larg de „Istoria României”, minoritățile își găseau un loc, pe cîtă vreme în „Istoria românilor” ele nu și-l mai găseau. Iar ideea de a introduce capitole speciale care să prezinte istoria minorităților apare deja ca o concesie făcută de sus. Problemele și mai grave apar atunci cînd începi să citești felul cum se desfășoară învățămîntul și mai ales cum este el organizat. La învățămîntul preuniversitar, mi se pare că nu s-a schimbat de fapt nimic, afară doar de posibilitatea de a se introduce manuale alternative și de existența mai multor materii opționale. Principala defecție a acestei legi este concepția că învățămîntul este organizat de sus în jos, ierarhic: ministrul dirijează inspectoratele, acestea dirijează școlile, directorii sînt numiți de sus, ba chiar directorii de licee sînt numiți de ministrul învățămîntului în persoană, și, lucrul cel mai grav, comunitățile locale, formate din părinți în principal, nici măcar nu există.

Mihai Șora: Părinții apar de cîte ori e nevoie de o sumă de bani pentru o anumită acțiune.

Liviu Papadima: Apar în final ca plătitori de amenzi în cazul nefrecventării școlii.

Andrei Cornea: Avem un capitol foarte mare, care descrie tot ce a înțeles legislatorul prin autonomie universitară. Legea nu spune însă absolut nimic despre ce se întîmplă cu cel care încalcă diversele aspecte ale autonomiei universitare. Legea face tot timpul referință la o cartă universitară și un statut al corpului didactic. Există o chestiune, neacceptată de Camera, legată de inviolabilitatea spațiului universitar, prevedere care, dacă ar fi fost acceptată, ar fi dat un conținut mai clar și mai evident autonomiei. Studenții au dorit-o în mod explicit, pentru a încerca să evite evenimente precum cele din 1990, cînd spațiul universitar a fost invadat și chiar distrus. Acesta este un punct respins în mod explicit, Adrian Năstase spunînd că nu putem să avem un stat în stat.

H.-R. Patapievici: Aici funcționează ceea ce Andrei Cornea numea dubla psihologie cu care legiuitorul a redactat legea: pe de o parte, intenția politică ce face afirmații de tipul: „totul e

Andrei Cornea

gratuit” sau „totul e în limba română”, pe de altă parte apar excepțiile dictate de psihologia celui care trebuie să accepte existența unui tip de relații internaționale sau civile în sînul societății, care trebuie să se reflecte în lege. Există un antagonism pe care Andrei Cornea l-a semnalat între aceste două logici.

Nu-mi imaginez o reformă făcută prin consens

Gheorghe Ștefan: Avem de-a face cu o lege care blochează actualul sistem de învățămînt, în situația în care este. Reforma este foarte puțin posibilă în cazul unei legi care reglementează aproape tot. Cum ar fi trebuit să arate o lege a reformei? Reforma înseamnă impunerea ideilor unui grup

și mișcările studențești

restrins de oameni în fața unui grup, mult mai larg, al unor oameni care vor trebui să accepte aceste idei. Eu nu-mi imaginez o reformă făcută prin consens, așa cum opinează Andrei Cornea. Din păcate, am și o experiență tristă, care îmi arată că orice idee care încerca să scoată învățământul din împotmoleală s-a lovit în primul rând de rezistența cadrelor didactice.

Noi știm că toate reformele importante în istorie nu au fost consecința unui consens al maselor. În spațiul învățământului românesc, toată lumea dorește reforma când este întrebată dacă o dorește, dar când reforma se apropie de el, fiecare spune: „Ceilalți trebuie reformați, la mine în schimb totul e în regulă”. Abilitatea de a realiza o reformă este o chestiune foarte importantă în momentul de față. Trebuie o lege scurtă. Și d-l Șora, și d-l Flonta, și eu am făcut parte dintr-un consiliu al ministerului care a discutat forme preliminare ale acestei legi și unde toți am fost împotriva acestei forme a legii. Eu chiar am scris o lege pe 6 pagini în care nu există propoziții care trec pe-al treilea rând niciodată și nici lozinci. Al doilea articol spune că „Învățământul e prioritate națională”. Or, asta e lozincă.

Greva studenților – justificată în esență – a fost foarte prost organizată

Gheorghe Ștefan: Studenții au spus că legea nu este bună, dar, după părerea mea, nu au pus degetul pe rană. Spre exemplu, studenții nu s-au legat de faptul că nu au laboratoare, biblioteci etc. În ce privește problema rectorului, după mine legea era bună. Senatul alegea un rector, iar ministrul îl confirma. El îl putea și demite, dar nu putea să numească nici un rector care nu era ales de senat. Deci ne aflăm în fața unui mecanism care se putea și bloca, iar mecanismele naturale trebuie lăsate să se și blocheze la un moment dat. Când proiectezi o mașină, nu trebuie să permiți blocajul, dar societatea trebuie să o lași să se și blocheze, pentru că altfel nu-i vine mințea la cap. În lege există o altă tîmpenie, care spune că planurile de învățămînt nu se pot schimba pentru o serie de studenți decît în anul I. Dar astăzi în toate științele există o dinamică spectaculoasă. Și dacă studentul în anul I a intrat cu un plan de învățămînt, el este condamnat, indiferent de idei bune le mai vin profesorilor, să termine facultatea cu acel plan de învățămînt. Referitor la problema Cartei: sintem într-o perioadă de tranziție, eu nu știu să existe vreo universitate care să aibă o carte.

Mircea Flonta: Eu nu am nici un fel de informație cu privire la stadiul în care este Carta universitară de la București. Universitatea din Cluj are o carte care exprimă un punct de vedere al comunității de acolo cu privire la ceea ce este autonomia universitară. Un punct de vedere care intră probabil în dezacord cu actuala legislație.

Gheorghe Ștefan: Acolo însă ei au beneficiat de aportul profesorului Marian Papahagi, care a inițiat și în minister, la sfîrșitul lui '90, un proiect de lege care a trecut prin Guvern, dar Parlamentul l-a ignorat total.

În București există locuri pentru toți studenții căminști

Gheorghe Ștefan: Greva studenților a pus în evidență criza fundamentală a relației în care se află școala, învățămîntul și educația în raport cu clasa politică românească. Justificată în esență, în fapt greva studenților a fost foarte prost organizată. Revindicările au venit într-un mod dezordonat.

H.-R. Patapievici: Dar dacă faceți o comparație cu situația din '90, găsiți un progres în modul organizării ei?

Gheorghe Ștefan: Studenții nu sînt mai organizați. Ei au venit să ceară burse mai mari la 1 octombrie. Dacă exista o asociație a studenților bine organizată, ea trebuia să știe că bursele lor sînt discutate cînd se discută bugetul, deci acțiunea lor trebuia să fie vehementă în primăvară, cînd s-a discutat în Parlament bugetul. Ministerul nu hotărăște, ci doar execută un buget. Studenții au vrut cămine în plus. În București există un număr de locuri de cazare pentru toți studenții căminști. Dar acest spațiu fie este gestionat necinstit (și la aceste aranjamente participă stît administratorii, dar nu rar și studenții), fie sînt foarte multe camere insalubre, care nu pot fi folosite. Problema aceasta

Gheorghe Ștefan

trebuia pusă în primăvară la rector. Dar dacă vîi la 1 octombrie și vrei și cămine și burse, și tipii, degeaba o faci. La confruntarea dintre societatea politică și societatea civilă, aceasta din urmă este dezorganizată. Cînd societatea civilă nu reprezintă o contrapondere reală a societății politice, aceasta va fi coruptă și incompetentă. Iar cu ocazia votării legii, toată societatea politică românească s-a purtat lamentabil. Care este grupul coerent care face presiuni în problemele educației, științei, culturii? Nu există, el nu s-a instituit. Ce face un părinte al cărui copil nu e bun la matematică?

H.-R. Patapievici: Îi caută mediator.

Gheorghe Ștefan: Corect. Dar ce ar trebui să facă? Să devină o parte a unei societăți civile care să poată să colaboreze cu școala. Nu comunitatea părinților trebuie pusă în față, ci comunitatea locală, care are un câștig de pe urma educației. Studenții, ca parte a societății civile nu au reușit să acționeze coerent și, ca urmare, nu cred că au obținut mare lucru prin greva lor.

Andrei Cornea: Eu cred că au obținut recunoașterea implicită a faptului că legea a fost votată prost, grăbit, iar procesul votării a fost incorect.

Statul ar fi trebuit să-l subvenționeze pe student printr-un sistem de burse care să ajungă la universități

Gheorghe Ștefan: Aconastă lege a rămas în continuare la fel de proastă. Într-o lege coerentă s-ar fi spus: „Învățămîntul obligatoriu este gratuit”. Aici este foarte clar: ceea ce este obligatoriu este gratuit. Nici măcar liceul, în partea lui superioară, poate să nu fie gratuit. Nu ești un stat nedemocratic dacă impui taxe, ci dacă nu dai posibilitatea accesului tuturor. Problema este a subvenționării: greșești cînd subvenționezi producătorul, nu consumatorul. Dacă spunem că învățămîntul superior este gratuit, noi subvenționăm producătorul. Statul ar trebui să-l subvenționeze pe student printr-un sistem amplu de burse și banii să ajungă la universități. Astfel, studentul obține o bursă și se duce cu ea la universitatea care-i oferă servicii bune. În modul acesta, mobilizezi și universitatea, nu numai pe student, ca să învețe. Și universitatea are bani, prin bursele pe care tot statul le dă, dar prin intermediul studenților.

Legea pentru învățămîntul superior nu este proastă

Emil Constantinescu: Prefer să vorbesc ca rector. Discuția mi se pare superficială. Aș dori mai întîi să aflu ce nu este bun în această lege și ce ar trebui să fie schimbat. Erau necesare două lucruri: o lege a învățămîntului superior și o lege a învățămîntului public (nu agreez să-i spun preuniversitar, pentru că atunci apare ca ceva neterminat; or, societatea trebuie să accepte că poate utiliza oameni care nu urmează studiul universitar). De altfel, în sistemul de organizare european, chiar administrativ există un minister al învățămîntului public și un minister al învățămîntului superior, cuplat de obicei cu cercetarea. Cunoșcînd toate legile învățămîntului din țările foste comuniste și din țările capitaliste, vreau să vă spun că legea pentru învățămîntul superior nu este proastă: principalul ei merit este că există. Pentru că noi am trăit și am construit o instituție, Universitatea, în lipsa unei legi. S-a pus problema dacă legea să fie un simplu cadru sau să fie o lege care să tindă spre exhaustivitate, deci care să reglementeze

foarte mult. S-a optat pentru a două variantă, justificat după părerea mea, pentru că în România nu funcționează principiul general de drept, că ceea ce nu este interzis este permis. În România n-o să poți niciodată să-ți obții un drept dacă el nu este prevăzut undeva. Pe noi ne-a interesat să putem conduce universitățile în mod normal, deci să avem niște prevederi pe care să le putem aplica. Așa cum este ea, pentru segmentul superior, *Legea învățămîntului* pune bazele unei crize,

Emil Constantinescu

dar din cu totul alte motive. Criza apare din faptul că învățămîntul superior românesc este mult mai înaintat decît restul societății.

H.-R. Patapievici: Dar statutul studentului în România este comparabil cu statutul studentului în țările occidentale sau acesta este privit în continuare ca un școlar?

Emil Constantinescu: Aceasta nu este o problemă care ține de reglementare. Conform legii, studentul este privit mai bine decît studentul din Occident.

Andrei Cornea: Pe de o parte, spuneți că universitățile românești sînt de elită, iar pe de altă parte recunoașteți că mentalitatea dominantă este cea de a-l privi pe un student ca pe un școlar. Totuși cum se asociază cele două?

Emil Constantinescu: Nu se asociază, sînt în conflict. Depinde de raportul care se stabilește în fiecare universitate între aceste două componente. Modul rigid în care sînt tratați studenții în universitățile americane conduce la abandonarea acestora de către studenți. După anul I, numărul lor se reduce la jumătate. Ei pleacă din *High School*, care în general pregătește pentru viață și nu pentru performanță, și intră într-un an de *Graduate*, care începe să ceară o performanță, de obicei cantitativă, și încă nu fac față. Iar sîntul la ceea ce numim noi performanță adevărată și deschidere se produce numai în *Graduate*, la *Master* și la doctorat. Or, noi vorbim acum de ceea ce ar corespunde lui *Undergraduate*.

(Va urma)

Pagini realizate de GABRIELA ADAMEȘTEANU și VIRGIL MARINESCU

CRONICA MELANCOLIEI

ILEANA MĂLĂNCIOIU

„Un viscol de altădată“

Cînd a-nceput viscolul de anul acesta, stam cu o ceașcă de ceai în față, uitîndu-mă la aburii care se înaltau în cercuri albe din ea, de parcă eram afară. Mă gîndeam cum ne spunea răposatul că, dacă nu e frig, să mai punem cîte o haină pe noi și nu voiam să mă conformez nici acum. Tremuram (demn), din toate încheieturile, urmărind știrile și așteptînd să apară fata aceea zglobie de la Meteo, care, indiferent cit de neprielnice s-ar dovedi și vremurile și vremea, nu erită să ne doarească totuși o seară excelentă. De data aceasta, înainte de urarea cu care ne-a obîsnuit, a ținut să facă și o comparație cu iarna din 1953-1954. Am simțit că îmbătrînesc brusc, gîndindu-mă: ce poate să-mi spună ea mie despre ce-a fost atunci, cînd eu am văzut cu ochii mei nămeții aceia care ne acoperau ferestrele și m-am bucurat, ca orice copil, de vacanța de trei săptămîni datorată lor.

Apoi, nu știu cum s-a-ntîmplat, dar gîndul mi-a alunecat către viscolul acela de demult și de la el către *Un viscol de altădată* al d-lui Ștefan Bănuțescu și m-am apucat să caut *Scrisorile provinciale* ca să mi-l roumîntesc.

Viscolul fantastic despre care era vorba acolo a-nceput într-o luni după amiază la ora șase fără zece minute, după cum ne spune povestitorul. El precizează că nu greșește, fiindcă se uitase la ceas chiar în clipa cînd fratele lui mai mic a ieșit după lemne. Așteptîndu-l să se întorcă din zăpada prin care nu se mai vedea nimic, pierduse noțiunea timpului, cînd s-a auzit

o bătaie puternică în ușă. Cine ești, a strigat, din frigul care i se cuibărise și-n oase și-n suflet. Sînt fratele tău mai mic, i s-a răspuns, spre uimirea lui. Nu se poate, a ripostat, fratele meu mai mic abia a ieșit adineauri din odaie să aducă un braț de lemne. N-am ieșit adineauri, îl lămurește cel ce se întorcea din iarna aceea fantastica, ci luni după amiază, cînd abia începuse viscolul, iar acum e vineri dimineața. Cînd a aflat cit a răfăcit mezinul pe-afară, fratele mijlociu s-a dus repede să aducă el lemne, a pus vinul roșu să fiarbă cu piper, scorțișoară și cuișoare), iar cînd a fost gata, l-a turnat în două căni care abureau pe masă. Abia după aceea s-a apropiat să-l trezească. Numai că mezinul demult nu mai era acolo. Îl așteptase pe fratele mijlociu de vineri pînă luni după amiază și, văzînd că nu mai vine, marți de dimineață plecase după el. Cel care sta învelit în subă nu era el, ci fratele cel mare. Acesta venise după aceea, băuse și mîncase bine, se culcase și dormise un somn foarte, foarte adînc. Așa că, de unde să mai știe în ce zi se aflau și cit era ceasul cînd s-au apucat ei să bea vinul acela fier.

Cei care povestesc întîmplarea în alt an, în alt viscol, tot mare, dar nu așa cum a fost acela, își beau și ei vinul lor roșu fier după aceeași rețetă și se trezesc întrebînd ca din senin: ce-o fi mai făcînd prietenul nostru Stenaforu, pe care nu l-am mai văzut de vreo douăzeci de ani. De ce îl invocau după atîta amar de vreme? Fiind-

că nimeni nu cunoștea ca el viscolele de altădată și nu știa să le evocă atît de frumos.

Cu ceaiul aproape răcit în ceașcă și cu *Scrisorile provinciale* în mînă mă trezesc și eu întrebînd pe urmele personajelor de acolo: ce-o fi mai făcînd prietenul nostru Ștefan Bănuțescu, despre care n-am mai auzit nimic, de cînd literatura a căzut cu totul în desuetudine. Apoi gîndul meu trece la Mario Vargas Llosa și la însemnările lui despre țara noastră, pe care le începe așa: „Dacă toate instituțiile ar fi tranzitat România de la dictatura stalinistă a lui Nicolae Ceaușescu la incerta democrație pe care o conduce Ion Iliescu, așa cum a făcut Uniunea Scriitorilor, alt cocșor ar cînta acum pe ostrovul culturii latine, închis în inima Europei, care este vechea Dacie“. Cu părere de rău îl contrazic, convînsă că, dacă peste tot ar fi ca la Uniunea Scriitorilor, pe ostrovul acesta, de multă vreme n-ar mai cînta nici un cocșor. Deși, vorba lui Marin Preda, de cocșor ne arde nouă acum. Fiindcă, tocmai am aflat că, pe nu știu ce stradă din capitala noastră (europeană), un bătrîn a fost găsit înțepenit în zăpadă. Nimic nou sub viscol, s-ar putea spune. Numai că, după nenumăratele apeluri telefonice, atunci cînd s-a îndurat să apară acolo o salvare, ea a plecat înapoi tot așa cum venise, deoarece bietul bătrîn părea să nu fie doar înghețat tun, ci și plin de păduchi. Știrea m-a întors, fără să vreau, tot la Llosa, pentru că, vorbind despre nu știu ce casă a lui Ceaușescu, el propunea să fie dinamitată rapid, iar pe locul eliberat să fie sădiți arbori. Deșigur, nu ar fi fost o soluție rea, dacă pe molozul rămas ar mai crește ceva, dar eu mă îndoiesc că este posibil. Iar, pe de altă parte, există o mulțime de oameni fără un acoperiș deasupra capului. De aceea mi se pare că ar fi mult mai bine ca, așa-zisele case ale poporului, să devină chiar ale acestuia: adică să fie transformate în aziluri de

noapte. În cea de la București, peste zi, ar putea să rămînă în continuare și parlamentarii (chiar dacă unora nu prea le place), fiindcă, vorba lui Caragiale, și ei sînt tot din popor. Iar dacă vor coabita cu cei care nu au unde să doarmă și ce să mînce, legile date de ei vor fi mult mai bune.

În cel-l privește pe Mario Vargas Llosa, m-am bucurat că s-a simțit și pe meleagurile noastre cu peștele în apă și că, în afară de președintele Ulci, nimeni n-a fost în stare să-l pîcălească. (Nici măcar președintele Iliescu, pentru care avea termeni de comparație în lumea de unde venea.)

Mai trebuie spus că, în vreme ce viscolul sufla cu toată puterea, un diavol al curiozității mă făcea să nu-mi găsesc liniștea, pînă cînd nu aflu cine-o fi fost poetul acela fin, ex-dist-dent, care a ținut să-i aducă oaspetelui la cunoștință că el ar fi fost în stare să se sinucidă, dacă n-ar fi revenit în spațiul ocrotit pe care îl oferă Biserica. Pe de altă parte, un diavol la fel de mic și la fel de meschin mă asigură că nu e doar vina mea dacă nu-l recunosc, de vreme ce, în ciuda tuturor impedimentelor, am reușit să-l identific (după stil) chiar și pe exegetul atît de dotat al lui Al. Piru, care, în ciuda anonimatului, a fost remarcat de toată lumea, în *Cartea albă a Securității*.

Dar, să lăsăm la o parte cărțile albe și să ne-ntorcem în albul zăpezilor din *Un viscol de altădată*. La o privire mai neutentă s-ar putea crede că personajele lui fabulează, ca într-o poveste vinătorească. Numai că, pentru cei pierduți în iarna aceea de nedescris, timpul chiar o luase razna, ca și pentru profesorul de pian Gavrilăscu, după ce s-a dus la țigănci, unde a răfăcit multă vreme, neputînd să facă alegerea care i se cerea. Vom sfîrși prin a spune: grozav prozator Bănuțescu ăsta, care chiar știa viscolele de altădată, și pe cit de bine le știa, pe atît de fantastic le povestea.

REVISTA PRESEI

NOROI ȘI CATIFEA

● Editorialul *Adevărului*, deși e semnat de mai mulți ziariști, reușește să aibă o unitate uimitoare de ton. E mult de cînd *Adevărul* nu mai reprezintă vocea partidului de guvernămînt și s-a remarcat printr-o veritabilă campanie împotriva afacerilor murdare. A abandonat de asemenea tonul agresiv autohtonist, care s-a retras în ghetoul unor publicații de partid. Guvernul a fost la rîndul său criticat aspru și cu cele mai bune argumente. Privatizarea prin cupoane, scrie, de pildă, Ion Marin în numărul din 12 decembrie, „trebuie să-i aducă la egalitarismul mult visat și de învîțătorii popoarelor Marx, Engels, Lenin, Stalin. Domnii guvernanți au încercat o metodă unică: să facă economie de piață, capitalism, cu metode comuniste“. În numărul din 15 decembrie, Nicolae Militaru descrie corupția sistemului bancar românesc, pus în slujba unor afaceriști vreoși, iar Dumitru Tinu reia, pe același ton aspru, tema implicării nelegitime a parlamentarilor în afaceri. *Adevărul* a devenit ziarul românesc cu cea mai necruțătoare privire îndreptată împotriva imoralității economiei noastre. E iarăși de observat că tema însăși a intergrării europene și euro-atlantice e tratată pe un ton limpede și fără echivoc. „Șansa unei relații speciale între România și SUA, scrie Bogdan Chiriac, în 14 decembrie, însemnă în ultimă instanță democrație, prosperitate și securitate“. Cu toate acestea, nu aș putea spune că tonul *Adevărului* este pe gustul meu. Ambția imparțialității, afirmată aproape ostentativ, îi determină pe editorialiștii acestui cotidian să nu mai distingă binele de rău și să vadă nenorociri în tot locul, chiar și acolo unde se întvede o speranță. Pentru ziariștii de la *Adevărul*, cei de la Putere și cei din Opoziție par o apă și un pămînt, iar dacă ar fi să credem că în poziția lor există o reală coerență, atunci ar trebui să fi imaginați ca pe niște crpto-partizani ai celei de-a treia forțe. Totuși, un lucru rămîne din vechea culoare politică a cotidianului: direct sau indirect, și împotriva a ceea ce ei înșiși declară, *Adevărul* rămîne sprijinitorul președintelui Iliescu. În fine, cei de la *Adevărul*, și poate mai cu seamă Cristian Tudor Popescu, manifestă în continuare o bățoșenie patriotardă, un soi de naționalism folcloric, plin de toate clișeele create încă din epoca comunistă.

● România liberă continuă să fie un ziar greu de citit, pentru că încă nu știe care este valoarea titlurilor și articolelor de primă pagină. Altfel, este un ziar confortabil, deoarece prin opțiunile sale politice explicite nu contrazică niciodată așteptările cititorilor săi.

● La fel de comod este și *Cronica română*, care, dacă, spre deosebire de RL, își mai ascunde dependențele de partid, face fără firuri și exițării politica aripii Năstase din PDPS.

● E uimitor efortul pe care îl depune Ion Cristoiu pentru compromiterea imaginii lui Dinu Patriciu. Săptămîna trecută, un editorial s-a intitulat „Dinu Patriciu își dă din nou în petic“, cu toate că articolul se referea în cea mai mare parte la Nicolae Cerweni. Cea mai mică neglijență de exprimare a liderului liberal e vînată cu hărnicie și expusă în ziar în poziție strategică.

● Ziarul *Ziua* își continuă neobosit campania împotriva președintelui Iliescu. În numărul din 14 decembrie, Sorin Roșca-Stănescu consimte însă să nuantzeze, cel puțin la nivel retoric, declarînd că înțelege amărăciunea lui Ion Iliescu în fața eșecului grandios al privatizării Văcăroiu. Legită de sub manta evenimentului zilei, *Ziua* a preluat gustul pentru senzațional, dar s-a cantonat într-un război personal împotriva SRI și a președintelui Iliescu. Cel puțin atitudinea față de SRI așază cotidianul condus de Sorin Roșca-Stănescu la antipodul evenimentului, care, într-un chip destul de transparent, a contribuit la refacerea imaginii SRI și a directorului său. Cele două ziare exprimă de altfel foarte clar cele două poziții care se manifestă printre opoziții politice: unii au fost cuceriți de persuasiunea lui Virgil Măgureanu, în timp ce alții se tem de „intoxicare“ și-l consideră pe directorul SRI legat încă prea strîns de forțele oculte ale vechiului regim.

Poste asta explică și adversitățile reciproce, care altfel nu par destul de întemeiate.

În lucrurile pe care le putem aprecia de această dată cu toții, ziarul gusează de multe ori și nu mai știi cit reprezintă aici incompetența jurnalistică și cit setea de senzațional. În numărul de luni 18 decembrie, găsim pe ultima pagină o relatare de la a treia ediție a Salonului de iarnă al cărții de la Brașov, relatare intitulată: „Un intelectual de la *Humanitas* are bucurii la o crimă“. Andrei Cornea, la evocarea asasinării lui Corneliu Zelea Codreanu, prilejuită de lansarea unei cărți apărute la editura *Majadahonda*, ar fi exclamat cu voce tare: „Bine i-au făcut“. *Ziua* preia astfel o versiune fală și tendențioasă și care pleacă de la faptul că Andrei Cornea, prezent în manifestare cu ocazia lansării cărții sale despre Platon, tipărită de *Humanitas*, a reponat, într-adevăr, organizatorilor tonul elogios și lipsit complet de spirit critic în care a fost prezentată figura liderului legionar. Reproșurile sale au iritat probabil atît de mult, încît cei vizați au inspirat, cu rea-credință, versiunea compromițătoare pe care *Ziua* a preluat-o fără discernămînt. E o nouă dovadă că subiectele delicate, care stîrnesc la noi încă atîtea pasiuni, nu trebuie lăsate pe mîna oricui. Dacă presa românească suferă de ceva, atunci acel ceva e mai puțin partizanatul lipsit de spirit critic, cît lipsa de instruire a tinerilor ziariști. (HORATIU PEPINE)

„MONARHIA SALVEAZĂ ROMÂNIA!“

Comentariu istoric: DINU C. GIURESCU
Comentariu-eseu: GABRIEL LICEANU
Un film de SORIN ILIEȘIU

Film documentar conținînd imagini de arhivă filmate în perioada 1912-1992.

Videocasetele cu filmul „Monarhia salvează România!“ (realizat în versiune română, engleză, franceză, germană) pot fi procurate în toate LIBRĂRIILE „HUMANITAS“ din România.

CRONICA DE CARTE

Aventuri ieșene la '89

LIVIU ANTONESCU

„Jurnal din anul climei: 1987-1989. Incercări de sociologie spontană”

Editura Polirom - Iași, 1995, 192 pagini, 4.200 lei

Liviu Antonesei

Jurnal
din anul climei:
1987-1989

„Sinistra” Moldovă?

„Aș fi fost foarte bucuros să fi trecut pe la București, pentru a-ți povesti despre umanitatea de la Iași, despre această sinistră Moldovă în care nu se mai poate face nimic. Norocul meu și al României este că n-am cunoscut de aproape această țară când am scris despre ea, fiindcă apărea cea mai îngrozitoare carte ce s-a conceput vreodată despre o comunitate umană” - îi scria Cioran lui Mircea Eliade (și acesta, cum știm, înzestrat cu un „ce” moldofob) la 7 mai 1937.

Citatul mi-a venit nu o dată - contrariu - în minte, când mă gândeam la fervoarea culturală a tinerei „școli de eseistică” ieșeană, forțată în jurul lui Alexandru Zub și Al. Călinescu. În cuprinsul rezervațiilor culturale îngăduite de ceaștig (ce poate fi mai trist decât înmulțirea în captivitate?), Clujul lui Mircea Zăciu și al Echinoului lui Papahagi-Pop-Vartic deține supremația în formarea dozei istorico-literare, Bucureștii dădea tonul creației prin Cenaclul de Luni, Junimea și Universitatea, Timișoara lui Cioacărlie, Adriana Babeți și Mircea Mihăieș paria pe semiotică și comparatism, Craiova lui Marius Ghica și C. Barbu minca hermeneutică, în vreme ce Iașul Dialogului năștea eseul baroc de tip Luca Pițu, dar și academiismul lui Andrei Corbea, insurgența culturală a lui Dan Petrescu, Liviu Cangeopol, George Pruteanu, Valeriu Gherghel, dar și jurnalistică de la Opinia studentescă, sociologia lui Sorin Antohi, Mihai Dinu Gheorghiu, dar și istoriografia de la Institutul „Xenopol”... Schematizez, desigur, din simple rațiuni introductive. Fapt e că tinăra eseistică moldovă a anilor '80 și școala de istorie de la Institutul „Xenopol” amendează serios epitetul pus de Cioran. Chiar dacă excepția e făcută să confirme regula, ea e cu atât mai puțin neglijabilă.

Pe Liviu Antonesei (n. 1953) chiar într-un volum coordonat de Al. Zub la Iași în 1985 (*Culture and Society*) l-am citit întâia oară cu aviditate. Contribuția lui (care avea să-i aducă „tradiționala”, așteptată replică a lui Z. Ornea) se numea „Momentul Critic” - un model de acțiune culturală, fiind pe atunci prima abordare sistematică și negrevată de prejudecăți a unui fenomen ținut sub obroc sau expedit injurios decenii de-a rândul. Nu știu dacă eseul cu pricina a putut să intre în *Semnele timpului*, volumul de eseuri publicat în 1988 de Liviu Antonesei la Junimea (și căruia aveau să-i urmeze două cărți de poezie, *Pharmakon* și *Căutarea cântării*, ambele la Cartea Românească în 1989 și 1990, și una de interviuri, *Vremea în schimbare*, 1993, ed. Moldova). Cert e că, după 1989, lucrind fie la *Convorbiri literare*, fie conducind revista ieșeană *Timpul*, di-

riguind PAC-ul din urbea Copoului sau vorbind în București la lansarea *Playback*-ului lui Stelian Tănase, fostul exoget al „criterionismului” a cîștigat alte și alte instanțe mediatico. Pentru ca acum să-ncepă să-și aducă aminte de întâmplări din istoria imediată.

Febre de ieri

După ce ultimii ani ne-au readus în forță, grație memorialisticii, la 1900 sau în Aludul anilor '50, la anii lui Nae Ionescu și Lucrețiu Pătrășcanu, ori în euforica Românie a lui 1968, iată că și 1989 devine punct de reper memorialistic. Paginile de jurnal mascat eseistic din cărțile lui Luca Pițu, mărturiile publicate indirect de Ioan Buduca la Paris (în cuprinsul unui studiu sociologic semant de Mihai Dinu Gheorghiu), evocările lui Liviu Ioan Stoiciu din serialul recent (și cam brusc) încheiat din *Românul liber*, fragmentele de jurnal ale Tiel Șerbănescu din suplimentul cultural al *Cotidianului*, precum și - cel mai recent - *Jurnalul direct* al Monică Lovinescu din vol. V al *Undelor scurte* - sînt numai cîteva semne în acest sens. Urmează să apară *Jurnalul lui Stelian Tănase* din 1989, cu odiseea Scrișorii din toamna aceluși an, Dan Ciachir are și el o serie de notații de atunci ș.a.m.d.

„Pișele clinice” ale febrei de-atunci încep să atrăie în balanța istoriei. „Memoria oamenilor este scurtă și selectivă. Pentru a ajuta această memorie să capete o oarecare fermitate și coerență, m-am decis să public aceste mici exerciții de memorizare, făcute chiar atunci”, spune Liviu Antonesei.

Ce-i drept, aici e buba. Chiar că e vorba de „mici exerciții”. Sau așteptările noastre au fost exagerate? Închind acest pseudo-jurnal, am început să regret oricum faptul că Liviu Antonesei a părăsit (sper că numai vremelnic) studiul interbelicilor, preferînd să campeze în tabăra (auto)evocativului de dată recentă. Natura accentuat lirică a notațiilor, cu naivități plăcute dar și cu naivități supărătoare, cultivarea structurii micro-eseistice în dauna relatării fruste și percutante, expedierea unor subiecte esențiale, dar mai ales ocultarea multor detalii specifice locale - subrezec un eșafodaj ce se anunța șocant și pe verticală și pe orizontală. Cel puțin așa lasau să se întrevadă fragmentele publicate prin reviste. Asta nu înseamnă nicidecum că ne aflăm în fața unui rateu (cunoaștem regula: celui care are și dă - tot mai mult i se va cere). Încă o dată: vinovate sînt exageratele noastre așteptări de lectură.

Aleg un singur exemplu, cel mai frustrant pentru mine, bucureștean hrănit ani și ani de congenerii ieșeni cu credința că X, că Y, că Z etc. au fost,

sînt și vor fi niște delatori: foarte inteligenti, foarte „bine” la... conduită, dar delatori! Ei bine, Liviu Antonesei mărturisește că a eliminat „cîteva pasaje care făceau referințe - pe care nu am cum să le verific - la unele persoane. Este ușor să susții într-un caiet scris pentru uz propriu că un anume personaj cu care intri în contact este informator al Securității, sau că are numite defecte de caracter și comportament. E însă infinit mai greu - și lipsit de onestitate - să faci asemenea afirmații publice, atunci cînd nu ai nici o probă obiectivă, ci numai simpla ta impresie”.

Etic, e sublim - de acord. Dar cît de mult pierde un Jurnal - gen prin excelență de notație febrilă - din atare epurări! Se puteau da măcar inițiale, deși preferabilă era adnotarea ulterioară, la publicare. În Iași, după șirul de anchete și percheziții din 1983 a început nebunia suspiciunii generale. Și nu mă gîndesc la notabilitățile colaboranște de tipul Mircea Radu Iacoban, Corneliu Sturzu etc., ci la congenerii lui Liviu Antonesei. Cînd te decizi să-ți publici jurnalul, ești obligat să-ți asumi astfel de riscuri, fiindcă de înșuși faptul că te îndoi ai de buna-credință și fidelitatea celor mai apropiați oameni depinde revelația esenței patologice-mentale a vremii de atunci. Autorul însuși o spune cu perfectă dreptate: „E groaznic - oricît ar părea de absurd - chiar și față de prietenii foarte buni, dintre care unii au arătat deja public ce gîndesc! am cîteodată unele suspiciuni. Și atunci să ne mai mirăm că s-a umplut țara de nevrozi și psihopați”.

Sigur că Luca Pițu, de exemplu, a riscat mult exhibindu-și dilemele în ce-i privește pe Al. Călinescu sau Andrei Corbea, însă din unghiul adevărului personal pagina lui cîștigă substanțial în verosimilitate. Dar despre toate astea sper că voi scrie la apariția jurnalului lui Stelian Tănase.

Momente și idei

Interviurile acordate de Dan Petrescu și Liviu Cangeopol revistei *Liberare* și citirea la Vocea Americii a scrișorii Mariane Marin de solidarizare cu ei; retragerea dreptului de semnătură a lui Al. Călinescu; demiterea lui Luca Pițu de la Universitate; scrișoarea lui Dan Petrescu către „organele de reprimare” din Iași, difuzată la Europa Liberă; paginile urmăririi lui Antonesei prin centrul Iașului (pp.104-107), evasidementiale, și care constituie centrul tensional al cărții; memoriul adresat în februarie 1989 inspectorului șef al Internelor din Iași; apelul semnat de Doina Cornea, Dan Petrescu, Mariana Marin, Alexandru Tacu, Liviu Antonesei, Gina și Dan Sîmpălean, Eugen Amarandei, Gabriela Iavolschi, Filip Răduți, Luca Pițu; apariția manifestelor la Bacău și la Iași, în paralel cu anunțarea manifestației plănuită pentru 14 decembrie („pe 22 decembrie spre seară, după ce se „trezise” și molcomul nostru oraș, am aflat că tentativa de Iași a eșuat din cauza faptului că organizații fuseseră arestați încă din noaptea precedentă, alții în dimineața zilei de 14”) - acestea sînt momentele cărții. Lor li se adaugă cîteva documente (un dialog cu Constantin Pricop, interviurile acordate de Dan Petrescu și Luca Pițu lui N.C. Munteanu, un memoriu adresat de Mihai Dinu

Gheorghiu organizației PCR din Centrul de Științe Sociale Iași ș.a.), dintre care o mențiune aparte merită procesul verbal de la percheziția efectuată în 18 mai 1983 la domiciliul lui Al. Călinescu.

Să nu uit alte trei scene memorabile: dialogul cu grișul Corneliu Sturzu („... că nu avem nevoie de perestroika, pentru simplu motiv că o făcusem încă din anii '65-'70” ș.a.m.d.); dialogul cu securistul Muraru din 14 oct. '89, cînd anchetatorul din 1983 i-a strins mîna fostului anchetat, felicitîndu-l... pentru disidență; și indemnul „civilului din decembrie '89, cînd începea agitația, «mergeți acasă, nu-i pentru dumneavoastră pe aici!»”.

Poate că Liviu Antonesei are dreptate cînd spune că „ei” par a avea interesul „să apară periodic asemenea «cazuri» pentru a-și justifica existența și salariile uriașe”. Poate că se felicitau pe ei înșiși că, în sfîrșit, reușiseră să provoace ceea ce aveau misiunea să provoace (chiar și Adrian Păunescu publicase în *România liberă* parabola cu pompierii italieni care ajung să monteze incendii spre a-și justifica existența). Poate că... E sigur însă că are dreptate cînd notează, după „scrișoarea celor șase”, că „Brucan recidivează. A reacționat și după Brașov și nu i s-a întîmplat nimic. Mai mult, a și călătorit după aceea în străinătate! Am impresia că se fac niște jocuri mult mai mari decît putem înțelege noi, oamenii obișnuși. S-ar putea ca nici Führerul (Ceausescu, n.n.) și «chiba sa» să nu înțeleagă mare lucru”.

După cum are dreptate atunci cînd li descrie pe activiștii UTC întîlniți la Festivalul „Baconsky” de la Satu Mare, exact vîitoarea „nouă clasă”: „Nu am văzut, pe viu, niciodată un grad mai ridicat de dedublare, aproape un fel de schizofrenie comportamentală. Pe de o parte cuvintele moarte ale limbii de lemn, lozinci, fermitate partinică ș.e.t., pe de alta chiohlanuri cu cîntece deochiate și glume porcoase. În plus, un soi de parvenitism de ciocoi de tip nou”. Ori cînd ni-i aduce-n prim-plan pe Constantin Ciurlău, comandantul Securității ieșene, pe inspectorul Pleșa de la Interne, pe Dumitru Nagi sau Maria Ghițuică, pe Alecu Floareș, fostul tractorist calificat „intelectual”, sau pe Crihană, înlocuitorul acestuia, strungur la origine. Cum observă autorul: „interesanți și activiștii aștia - se chinuie să-și «refacă» studiile, umblă după diplome și titluri, dar după ce le capătă - cu complicitatea intelectualilor, de altfel - nu încetează o clipă să-i urască pe aceștia”.

Carte necesară ca o pauză de respirație, Jurnalul lui Liviu Antonesei va cîștiga substanțial semnificații în funcție de evoluția (bio)bibliografiei autorului. Fire de poet, melancolic și lipsit de cinism, Antonesei are cel puțin o experiență trăită la nivel coșmaric; ea nu se poate uita și-i va hrăni, fie și inconștient, multe pagini de acum înainte. E vorba de acea urmărire de care aminteam, cînd e terorizat de magina „brunetului uscățiv” și cînd ajunge să strige disperat în plină stradă: „Sînt scriitorul Liviu Antonesei, mă omoară Securitatea”. Reacția oamenilor - „umită, dar și foarte speriată” - nu are de ce să ne surprindă, însă strigătul securistului e magnific și absolut simbolic pentru tot ce trăim azi: „Prindeți hoțul...”.

DAN C. MIHĂILESCU

Ultima oră

După numărarea a aproximativ două treimi din voturile exprimate în cele 89 de republici și regiuni autonome ale Federației Ruse, comuniștii conduceau cu 22,3%, urmați de ultranaționalistii lui Vladimir Jirinovski din cadrul Partidului Liberal Democrat cu circa 11%, de adepții grupării de centru-dreapta Casa Noastră Rusia (condusă de premierul Viktor Cernomîrdin) și aproape 10%. Pe locul al patrulea se plasază partidul reformator de opoziție Iabloko (Mărul) al lui Grigori Iavlinski cu 6,7% din totalul voturilor exprimate.

Coaliția Opțiunea Democratică a Rusiei, condusă de Egor Gaidar, a reușit să treacă de pragul celor cinci procente necesare obținerii unor locuri în Duma de Stat, în baza sistemului de liste de partid (5,75%). Alte două formațiuni se situază în apropierea pragului de 5%.

Primele rezultate privind locurile parlamentare atribuite în cadrul scrutinului majoritar de circumscripție indică de asemenea un succes al comuniștilor și al aliaților lor agrarieni. Din cele 106 circumscripții unde rezultatul este deja cunoscut, comuniștii au fost aleși în 29, iar agrarieni în 11, Casa Noastră Rusia - 7 locuri, Opțiunea Democratică a Rusiei - 4 locuri și Iabloko - 5 locuri. (MARIAN CHIRIAC)

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

Se pot abona la revista "22" achitând la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunându-l în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Tiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12 (pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărți în contul 4020253231, pentru francii francezi în contul 4020253235, pentru lire italiene în contul 4020253234) sau (pentru orice fel de valută) trimițând un cec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

	1 an	6 luni	3 luni
- Europa occidentală:	80 \$	40 \$	20 \$
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 €	28 €	14 €
- Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia:	40 \$	20 \$	10 \$
- Israel:	60 \$	30 \$	15 \$
- SUA, Japonia, Australia:	100 \$	50 \$	25 \$

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv ROOFET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Comuniștii profită de durerile tranziției

vern a dus la o scădere a nivelului de trai. Aceste consecințe dureroase ale tranziției i-au permis lui Ghenadi Ziuganov, liderul Partidului Comunist, să tune și să fulgere în timpul campaniei electorale: „Dintre toate dezastrelor care s-au abătut asupra Rusiei în timpul îndelungatei și tragice sale istorii, acesta este cel mai rău”.

În prima parte a acestui an, mulți lideri politici și oameni de afaceri au crezut că apelul populist al comuniștilor și naționaliștilor ar putea fi învins de partidul progubernamental Casa Noastră Rusia (creat în aprilie și condus de primul-ministru Viktor Cernomîrdin). El controlează majoritatea guvernamentală, dar în afara Moscovei și a Sankt Petersburgului este slab reprezentat.

re pare să aibă consecințe pe termen lung, putând împiedica guvernul central să mai dețină capacitatea legală de a impune reforme dureroase.

3. Chiar dacă o alianță naționalist-comunistă ar dobîndi majoritatea în Parlament, puterea sa de a da înapoi reformele este considerată limitată. Potrivit Constituției ruse, Parlamentul (Duma de Stat) este o instituție slabă, dominată de cea mai puternică Președinție din Europa. „Președinția rusă are mai multă putere decât țara Rusiei, secretarul general al Uniunii Sovietice și faraonul egiptean la un loc”. Este mult adevăr în această descriere exagerată a lui Ghenadi Ziuganov. Legile trecute prin Parlament trebuie ratificate de premier și de președinte. Președintele le poate

Lebed pregătindu-se să asalteze Președinția Rusiei

În Rusia, primul guvern comunist a venit la putere în 1917, după un puci. La alegerile pentru Duma de Stat de duminică 17 dec. 1995, sondajele au anunțat că este posibil ca o nouă generație de comuniști să recâștige prin vot puterea politică.

În 1991, echipa lui Elțin a pus capăt celor peste 70 de ani de dictatură comunistă cu dublul slogan „democrație” și „capitalism”. În ajutul alegerilor actuale, sondajele de opinie au avertizat administrația Elțin că riscă să fie răsturnată din pricina propriilor sale succese. În ciuda multor cusururi ale economiei de piață care i-a născut în Rusia, guvernul și-a îndeplinit, în linii mari, promisiunile de reformă. Peste 80% din forța de muncă industrială este angajată în întreprinderi care se află, măcar parțial, în mâini particulare. Se așteaptă ca inflația lunară să coboare la 4%, nivelul cel mai scăzut înregistrat de la căderea Uniunii Sovietice pînă acum.

Cînd, în 1992, guvernul și-a lansat curajosul program de privatizare, el a optat pentru viteză, argumentînd că numai o schimbare rapidă ar putea înfrînge adinea rezistență a țării față de proprietatea privată. Privatizarea este însă acum prost văzută - ca un transfer grosolan și nedrept al celor mai mari valori ale Rusiei în minile unor privilegiați. Cel de-al doilea val de privatizare, acum în toi, a întărit această percepție prin tot felul de afaceri, precum vînzarea recentă a 5% din Lukoil (cea mai mare companie de petrol din Rusia) cu 35 milioane dolari. Programul fiscal și monetar auster al anului a avut mai mult succes la Fondul Monetar Internațional decît la populația rusă. Măsurile severe de stabilizare au strunit inflația și au întărit rubla, dar reducerea drastică a programelor sociale operată de gu-

Cîștigătorii

În campania electorală, Partidul Comunist al lui Ghenadi Ziuganov și-a repetat apelurile pentru refacerea fostei Uniuni Sovietice. Declarațiile au neliniștit fostele republici sovietice, îndeosebi Ucraina și țările baltice. Partidul Comunist s-a anunțat favorabil unei politici mai agresive de protejare a intereselor celor 24 milioane de ruși care trăiesc în fostele republici, unei politici economice intervenționiste, cerînd renaționalizarea citorva industrii strategice și susținerea complexului militar-industrial. Ziuganov a declarat că dorește să constituie un bloc parlamentar naționalist-patriotic care ar putea cuprinde Partidul Agrarian, Femelele din Rusia și chiar gruparea liberală Iabloko (Mărul).

Ziuganov a făcut demonstrația unei călduroase susțineri a naționalistului Congres al Comunităților Ruse (KRO), care și-a cooptat ca simbol pe Alexandru Lebed, personaj carismatic, fostul comandant al Armatei a 14-a. Ziuganov a făcut chiar aluzii că l-ar susține pe generalul Lebed drept candidat prezidențial al comuniștilor în iunie 1996. Fondat în 1993 ca să reprezinte interesele rușilor trăind în afara granițelor Federației Ruse, KRO nu are deputați în Parlament.

Semnificațiile unei victorii a comuniștilor

1. O victorie a comuniștilor este, paradoxal, privită ca o dovadă a întăririi democrației în Rusia. „Sînt bucuros că guvernul este nepopular. Aceasta probează că am înădmînit democrația în Rusia” - a declarat directorul campaniei electorale a partidului Casa Noastră Rusia.

2. Creșterea forței comuniștilor și naționaliștilor a dezlăuit însă și cit de adînci sînt neînțelegerile în sînul elitei dominante. Șefii regionali au fost de acord cu programul de privatizare, pentru că le-a dat posibilitatea să se îmbogățească, dar acum sînt furioși din cauza urmărilor lui: scăderea controlului guvernărilor regionale asupra industriei locale și dramatica reducere a programelor sociale. Această scindare a elitei conducător-

trimite oricînd înapoi prin veto-ul său. Confruntat cu un parlament ostil, un președinte poate conduce țara prin decrete, așa cum Elțin a și făcut de peste doi ani. Puterile Parlamentului cresc însă atunci cînd votul său este susținut de două treimi. Duma de Stat poate atunci opune propriul său veto decretelor prezidențiale și poate trece peste veto-ul prezidențial, susținîndu-și legile. Kremlinul se teme o linie dură, născută din alianța comuniștilor cu naționaliștii, dacă aceștia vor ajunge să controleze două treimi din Parlament.

4. Dar cel mai rău coșmar al Kremlinului este ca puternica demonstrație făcută de comuniști și naționaliști duminică să fie mesajul victoriei lor la alegerile prezidențiale din iunie 1996.

CHRYSIA FREELAND
Financial Times, 11. dec. 1995

Redacția: GABRIELA ADAMEȘTEANU (redactor-șef); RODICA PALADE (redactor-șef adjuncți); ANDREI CORNEA (publicist comentator); HORĂȚIU PEPINE (șef secție politic); OANA APIMEANU (șef secție social); CEZAR PAUL-BĂDESCU (secretar general de redacție); DIANA TURCONI, VIRGIL MARINESCU (social); DAN PERJOVSCHI (grafician); ALEXANDRU CIRIP (tehoredactor); GEORGETA DUCMAN (secretar de redacție); RADU DOBÂNDĂ, LUCIAN PIJUCA (corectori); MIRCEA IONESCU (șef serviciu difuzare și publicitate); CONSTANTIN SATALLA (difuzare); IULIAN STOIAN (procesare text); MIHAELA CUCU (publicitate)

Rubrici permanente: ILEANA MĂLĂNCIOIU (eseu), N.C. MUNTEANU (comentariu politic), ILIE ȘERBĂNESCU (comentariu economic), RALUCA STROE-BRUMARIU (Parlament), MARIAN CHIRIAC (săptămîna politică), CEZAR BALTAG, HARI KULLER (istoria religioasă), DAN C. MIHĂILESCU (cronică literară), MAGDA CĂRNECI, ERWIN KESSLER (cronică plastică).

Corespondenți: IOAN MUSLEA (Cluj), DANIEL VIGHI (Timișoara), DINU MIHAIL (Chișinău), ION MIRON DAMIAN (Paris), ADRIAN NICULESCU (Milano).

Consiliul 22: MONICA LĂVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, MIHAI ȘORA, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIVICI.

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22”. Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, e-mail: r22@r22.sfos.ro

Manuscrisurile nepublicate nu se restituie ISSN-1220-5761